Ч. 59. ВИДАНЄ РУСЬКОГО ТОВАРИСТВА ПЕДАҐОҐІЧНОГО.

КОЛИ ЩЕ ЗЬВІРІ ГОВОРИЛИ.

C. R. Bibl. Univ. Leop.
66759
I PR

ДІТЕЙ.

НБ ЛНУ ім. Івана Франка
част. 59

Іван Франко.

Ціна 10 кр. а. в.

ЛЬВІВ, 1899.

З друкарні Наукового Тов. ім. Шевченка.
під зарядом К. Бедварского.

EX
BIBLIOTHECA
CAESAREO - REGIAE
UNIVERSITATIS
LEOPOLIENSIS

B. N. 88004
187 N. 78

Ч. 59. ВИДАНЄ РУСКОГО ТОВАРИСТВА ПЕДАҐОҐІЧНОГО.

КОЛИ ЩЕ ЗЬВІРІ ГОВОРИЛИ.

КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ.

Оповів

Іван Франко.

ЛЬВІВ, 1899.

З друкарні Наукового Тов. ім. Шевчецка.
під зарядом К. Беднарского.

III 62 A.

ПЕРЕДМОВА.

Отеї байки, що зібрані в тій книжечці, се старе народнє добро. Богато такого ви почуєте в устах наших бабусь та дітей, а мало хто й подумає про те, що оповідаючи їх, ми повторяємо тілько те, що перед тисячами літ повидумували мудрі люде в Вавилонї, в Єгиптї, в Індиї та в Греції. Тілько недавно вчені люде, повіднаходивши стародавні книжки тих народів і порівнавши їх з нашими народнїми байками та казками, дійшли до того, що те, чим нині так любують ся наші дїти, було колись випливом мудрости царів, зьвіздарів та патріархів. Наша нинїшня байка і казка, то є та сама попелюшка, що заклята живе в брудній одежі, в душній кухні при простій роботї, але на дїлї є царівна родом з високого, блискучого замку.

Бажаючи вибрати для наших дітей книжочку що найкращих казок ріжних часів і народів, я зупинив ся поперед усего на тих, де оповідаєть ся про самих звірів. Вони найбільше відповідають смакови дітей від 8—12 літ, заставляють їх сьміяти ся і думати, але не розбуркують молоду фантазию дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників і т. и. і не трівожать молодого чутя страшними, трагічними пригодами та незрозумілими для дітей відносинами обох полів. Я бажав би, щоб наші діти в інтересї здорового і нормального розвою як найдовше витали фантазиєю в тім сьвітї, який розвертає перед ними звіряча байка, в сьвітї простих характерів і простих відносин, в сьвітї, де погляд ясний і симпатиї не потребують дїлити ся. Відси вони винесуть перші і міцні основи замилування до чесноти, правдивости і справедливости, а надто любов до природи і охоту — придивляти ся близько її творам, прислухувати ся її таємній мові, чути себе близьким до неї, підглядати а далї й прослїджувати її великі загадки.

Для тих, хто хотів би знати, відки я брав свої казки, скажу, що відки брав, то брав, а кожду казку я переробляв основно, прибиваючи її до смаку, розуміня і окруженя наших дітей і нашого народа. Я бажав зробити їх так само нашими, як ті, котрі оповідає довгими зимовими вечерами бабуся дітям у запічку. При тім я бажав подати материял сьвіжий, не переповідаючи те, що вже кождий знає у нас і без мене, і для того обернув ся до чужих збірок, західних і східних. Для цікавих, котрі би хотїли близше познайомити ся з тим казочним сьвітом і може навіть з тою галузею науки, що займає ся казками і їх порівнанєм, я подаю тут спис тих книжок, відки я брав свої казки.

1. Осел і Лев — сербська казка, надрукована в нїмецькім перекладї в збірцї Dr. Friedrich S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven, том I, стор. 5 і д.

2. Старе добро забуваєть ся — великоруська, московська казка з богатої збірки А. Н. Аѳанасьева, Народныя русскія сказки, том I, стор. 43 і д.

3. Лисичка і Журавель, також московська казка, взята з тої самої збірки, том I, стор 51 і д.

4. Лисичка і Рак — московська казка, взята з тої самої збірки том I, стор. 54.

5. Лис і Дрозд — московська казка, зложена з двох, що надруковані у Афанасиєва, том I, стор. 46 і д. і стор. 106 і д.

6. Заяць і їжак — німецька казка, взята із славної збірки братів Ґріммів (Brüder Grimm, Kinder-und Hausmärchen, Leipzig, Reclam), том II, стор. 338 і д.

7. Короликі Медвідь — німецька казка, з тої самої збірки Ґріммів, том II, стор. 76.

8. Вовк вийтом — грецька казка, надрукована в німецькім перекладі в збірці Гана (I. G. v. Hahn, Griechische und albanesische Märchen, Leipzig 1864), том II, стор. 105.

9. Заяць і Медвідь — індийська казка, взята із славної індийської збірки, званої Паньчатантра або Пятокниже, що в німецькім перекладі видана була Бенфе-

ем (Th. Benfey, Pantschatantra, fünf Bücher indischer Fabeln, Märchen und Erzählungen. Leipzig 1859) і Людвіґом Фрітце (Ludwig Fritze, Pantschatantra, ein altes indisches Lehrbuch der Lebensklugheit in Erzählungen und Sprüchen. Leipzig 1884). Наша казка є осьмим оповіданєм першої книги, у Бенфея том II, стор. 62, у Фрітце стор. 81.

10. Ворона і Гадюка — індийська казка, взята із тоїж Паньчатантри, де вона є шестим оповіданєм першої книги, див. Бенфей, том II, стор. 57, Фрітце стор. 74.

11. Три міхи хитрощів—грецька казка в збірці Гана, том II, стор. 103.

12. Вовк, Лисиця і Осел—грецька казка, з тої самої збірки, том II, стор. 104.

13. Лисичка-черничка—грецька казка, з тої самої збірки, том II, стор. 101.

14. Мурко і Бурко—грецька казка, з тої самої збірки, том II, стор. 97.

15. Лисичка кума — грецька казка, з тої самої збірки Гана, том II, стор. 99.

16. Війна між Псом і Котом — сербська казка із збірки Крауса, том I. стор. 9.

17. Фарбований Лис — індийська казка, із Паньчатантри, де вона є десятим оповіданєм першої книги, див. Бенфей, т. II, стор. 73, Фрітце стор. 96.

18. Ворони і Сови — се є переповідка цілої третьої книги індийської Паньчатантри, що дає понятє про те, як поспліtані були казки в Індиї і підладжені для морального навчаня. Див. у Бенфея том II, стор. 213, у Фрітце стор. 233 і далї.

Байка про байку — казка про синицю, що хотїла спалити море, взята також із Паньчатантри, де вона є двацятим оповіданєм першої книги, див. Бенфей, т. II стор. 87, і Фрітце стор. 114.

ОСЕЛ І ЛЕВ.

Був собі раз Осел. За богато йому стало праці і батогів у господаря.

— Давай — думає, — втечу в ліс і буду жити на волі! Буду собі пасти ся по лісі і хто мині що зробить?

І не думавши довго втік від господаря, тай у ліс. Добре йому там. Пасе ся, де хоче, не робить нічого, ніхто його не бє — відколи жиє, ще такого добра не зазнав. Аж раз дивить ся, йде Лев, страшний-престрашний, тай просто на него.

— Ну, — думає собі Осел, — аж тепер уже по мні буде!

Але поки Лев дійшов до него, він якось троха отямив ся і поміркував собі:

— Ану, може я його деяк здурю?

Тай як стояв, бух на землю, ляг собі і лежить, мов і гадки не має. Надходить Лев і кричить уже здалека:

— Ей ти, хто ти там? Як ти сьміеш лежати? Чому не встанеш і не поклониш ся мині?

А Осел мов і не чує. Лежить собі та тілько довгими вухами клапає.

Надійшов Лев і знов кричить:

— Зараз устань і поклони ся мині!

— А хто-ж ти такий? — питає Осел.

— Ти ще й питаеш ся? — кричить грізно Лев. — Хиба ти не знаеш, що я Лев, над усїми зьвірями цар?

Осел не встаючи підвів голову і витріщив на него очи.

— І що ти за дурниці балакаеш? — промовив він. — Ти цар над усїми зьвірями? Хто тобі се сказав? Маеш то на письмі? Хто тебе обирав на царя? Ну говори!

Лев став, мов чолом о стіну тукнув ся.

— Хто мінї се сказав? Та всї мінї се кажуть, що я над звірями цар. Хибаж се неправда?

— Певно, що неправда. Не може тому бути правда, бо цар над усїми звірями не хто, а я.

— Ти? — здивував ся Лев. — А ти хиба маєш се на письмі?

— Певно, що маю! Ади, подиви ся ось тут!

І він встав на рівні ноги і обернувши ся задом до Льва показав йому своє заднє копито, на котрім була прибита новісінька, блискуча підкова.

— Бачиш? Се моя царська печать. Як би ти був цар, то й ти би таку мав.

— Ото диво! — промовив Лев. — А я о тім і не подумав нїколи. Мабуть твоя правда. Але стій! Давай, будемо трібувати ся. Ходїмо в лїс, хто за годину більше звірів наловить, той буде правдивий цар.

— Добре, нехай і так буде, — промовив Осел, і з тим розійшли ся.

*

Лев побіг по лїсї; бігав, бігав; тут злапав серну, там зайчика, там знов якусь звірину — за годину мав уже щось пять чи шість штук. Бере то все і волоче до Осла.

А Осел тимчасом що робить? Пішов собі на широку поляну, де сонїчко ясно сьвітило і на серед луки кинув ся на землю, ноги геть відкидав, очи зажмурив, язик висолопив на пів ліктя — сказав би хто: згинув тай згинув. А понад поляною все яструби лїтають, ворони, канї, сороки, галки, всяка погана птиця. Бачуть вони, лежить неживий Осел, тай усї гурмою до него. З разу здалека заскакували, а там бачуть, що не рушаєсь, то й почали по нїм скакати, дзьобати його язик та очи. А Осел нїчого, тілько як котра пташина надто близько надлїзе, а він клап її зубами, або тук її ногою, вбє тай ховає під себе, та так хитро, що другі й не бачуть. Не минула година, а він уже надусив їх з пів копи. Тоді схопив ся на ноги, як не стрепле ся, як не рикне, а птахи всї в ростїч.

Осел забрав усю побиту пташню, тай несе на те місце, де мали зійти ся з Львом. Приходить, а Лев уже там.

— Ну, що, — каже до Осла і показує йому свою здобичу, — бачиш, кілько я наполював?

— Ну, тай дурний же ти небоже, — каже Осел і копнув єго звірів ногою. — Таких звірів я міг би був наловити зо дві копі. Та що вони варта! А ти подиви ся на моїх! Я тілько таких ловив, що в повітрі літають Ану попробуй ти!

— Ні, я такої штуки не втну, — відповів Лев. — Аж тепер бачу на правду, що ти над звірями цар, а не я! Вибачай мині, що я так нечемно говорив з тобою!

— А видиш! промовив гордо Осел. — Завше треба бути чемним, бо ануж наскочиш на старшого від себе, а тоді що буде? От і тепер я міг би тобі зараз за кару смерть зробити, але вибачаю тобі, бо ти з дурноти се зробив, а не

з злої волї. Іди-ж тепер і пильнуй ся на другий раз!

І Лев пішов похнюпившись та підібравши хвіст, немов би хто вилляв на него бочку зимної-презимної води. Чи близько, чи далеко, здибає в лїсї Вовчика-братїка.

— Здорові були, найяснїйший царю! каже Вовк і кланяє ся низенько.

— Ет, іди, не сьмій ся з мене! — каже сумно Лев. — Який я тобі цар?

— Як то нї? — скрикнув Вовк. — Хто-ж би сьмів інакше казати?

- Мовчи, братїку — шептом говорить до него Лев. — Тут недалеко є правдивий цар. Як почує, біда буде і тобі і менї.

— Правдивий цар? — дивував ся Вовк. — Що за диво? Якийже тут є правдивий цар крім тебе?

— Є, є! — з перестрахом шептав Лев. — Я сам його бачив. Там такий страшний! А що за сила! Навіть тих звірів ловить, що в повітрі лїтають. Богу дякую що мене живого пустив.

— Ну, що ти говориш! — дивував ся Вовк. — Диво дивне! знаю сей лїс не від нинї, але нїяк не придумаю, хто би се міг бути. Як же виглядає той новий цар?

— Одно слово — страшний! — говорив Лев. — Вуха оттакі, голова як коновка, а на задній нозї царська печать.

— Нїяк не вгадаю, хто се може бути? — клопотав ся Вовк. — Знаєш що, ходи, покажи мінї його!

— Я? Нї защо в сьвітї! — скрикнув Лев. — Досить уже раз страху наїв ся.

— Та ходи бо! Чого бояти ся? — заохочував Вовк. — От знаєш що, привяжи ся своїм хвостом до мойого, сьмілїйше нам буде йти!

— Про мене, — каже Лев, — нехай і так буде.

Звязали ся оба хвостами до купи тай пішли. Вийшли на горбик над полянку, що на нїй пас ся Осел. Лев зупинив ся, зазирає тай шепче до Вовка:

— Ось він! Ось він! Подиви ся!

Обертає ся Вовк, зазирає, тай як не крикне:

— Дурний Льве, таж се Ослисько! А Львови причуло ся, що той новий цар уже близько, як не злякає ся, та в ноги! Через пеньки, через ярки, що було духу! Дер, дер, далї втомив ся, став тай озирнув ся.

— А що, Вовче, близько вже той новий цар?

Але Вовк тілько язик вивісив. Як був привязаний до львиного хвоста, так і волїк ся за ним усю дорогу і давно вже й духа спустив.

— А видиш, — каже до него Лев, — ти казав, що новий цар не страшний, а як побачив його близько, то з самого страху помер!

СТАРЕ ДОБРО ЗАБУВАЄТЬ СЯ.

Ходив собі Вовчик-братїк по лїсї, ходив, тай надибала його тяжкая пригода. Побачили його ловцї-молодцї тай почали за ним гнати ся. Тїкав Вовчик лїсом, лїсом, а далї прийшло ся вибігти на биту дорогу. А дорогою в тій хвилї йшов з поля чоловік з мішком і цїпом. Вовк до него:

— Дядечку, голубчику! Змилуй ся надо мною, сховай мене в мішок! За мною ловцї-молодцї гонять, хотять мене віку збавити.

Змилував ся чоловік, сховав Вовка в мішок, завдав собі на плечі тай несе. Надбігають ловцї-молодцї.

— А не бачив ти, чоловіче, Вовчика-братїка? — питають.

— Нї, не бачив.

От вони й погнали далі. А коли вже їх не було видно, Вовк із міха обзиваєть ся.

— А що, пішли вже мої гонителі?

— Пішли.

— Ну, тепер випусти мене на волю! Чоловік розвязав мішок і випустив Вовчика-братїка на волю. А той і говорить:

— Ну, чоловіче, тепер я тебе з'їм.

— Ей Вовчику, Вовчику! Я тебе з такої біди виратував, а ти мене з'їсти хочеш!

— А що, чоловіче! Се так у сьвітї ведеть ся: старе добро забуваєть ся.

Видить чоловік, що дїло погане і говорить:

— Ну, коли так, то ходїмо далї. Здаймо ся на суд. Коли суд скаже по твойому, то нехай по твойому й буде: з'їси мене.

Пішли далї. Здибають стару Кобилу. Чоловік до неї й говорить:

— Будь ласка, Кобило-матусю, розсуди нас. Отсе я виратував Вовчика-

братіка з тяжкої пригоди, а він мене з'їсти хоче.

І розповів їй усе, як було. Кобила подумала-подумала тай мовить:

— Вовкова правда, чоловіче! Я жила у господаря дванацять літ, робила на него із усеї сили, привела йому дванацятеро лошат, а тепер, коли я постаріла ся і до роботи стала неспосібна, він узяв тай вигнав мене на голе поле, щоб мене Вовки з'їли. Отсе вже тиждень я тут дную і ночую і жду, не дожду ся, поки прийдуть Вовки тай розірвуть мене. Так то, дядьку, старе добро забуває ся.

— А бачиш, моя правда! — крикнув Вовк. Засумував чоловік і почав просити Вовка, щоби пошукати їм іще другого суду. Вовчик пристав на се. Ідуть-ідуть, надибали старого Пса. Чоловік і до него обертаєть ся зі своїм ділом. Розповів йому все, як було. Пес подумав подумав тай повідає:

— Ні чоловіче, Вовкова правда. Ось послухай, як зо мною було. Служив я господареви двацять літ, пильнував єго

дому і худоби, а коли постарів ся і голосу у мене не стало, він вигнав мене з обійстя і ось я тепер блукаю без захисту. Забуваєть ся старе добро, се сьвята правда!

— Бачиш, на моє виходить! — крикнув Вовк. Засумував чоловік ще гірше і почав ще раз просити ся у Вовка.

— Позволь мінї ще одного суду розпитати, а тодї вже роби зо мною, що хочеш, коли старого добра не памятаєш.

— Добре.

Пішли вони, аж насупроти них Лисичка-сестричка.

— Гей Лисичко-сестричко! — кричить їй з далека чоловік і кланяєть ся. — Зроби ласку, підійди близше, розсуди нас обох з Вовчиком.

Наблизила ся Лисичка, розповідає їй чоловік, що і як було. А Лисичка не вірить.

— Та не може сьому бути правда, чоловіче, щоби Вовк, такий великий пан, та вліз ся у отсей мішок!

— Алеж правда! — крикнув Вовк.

— Нї, нї за що не йму віри! — уперла ся при своїм Лисичка. Що вже чоловік божить ся, що Вовчик запевнює, нї тай нї!

— Не можу сему вірити, хіба мінї доочне покажете, як се було.

— Щож, се можна, — сказав чоловік тай розставив мішок так само, як тодї, коли саджав Вовка.

— Ось бач, як се було! — сказав Вовк і встромив голову в мішок.

— Як то, ти хиба тілько голову встромив? — спитала Лисиця.

Вовк улїз увесь у мішок.

— Ну, чоловіче, — промовила Лисиця, — тепер покажи мінї, як ти його завязував?

Чоловік завязав.

— Ну, а тепер, чоловіче, покажи мінї, як ти на тоцї снопи молотив?

Чоловікови не треба було сего два рази казати. Як замахне ціпом, як почне лущити по мішку. А Лисиця ще й примовляє:

— Ану, чоловіче, а як ти снопи перевертав?

Чоловік обернув мішок на другий бік та як уціґить Вовка по голові, тай забив його на смерть.

— Ну, чоловіче, — мовить Лисиця, — я тебе виратувала від смерти. Щож ти мині за се ударуєш?

— Дарую тобі, Лисичко-сестричко, мішок курей.

— Добре.

Пішла Лисичка-сестричка за чоловіком до села, стала собі за ворітьми, а чоловік пішов до хати курей шукати. Взяв мішок тай почав ловити курей, коли в тім жінка надходить.

— А що се ти, чоловіче, робиш?

Розповів їй чоловік усе, що з ним було і з якої пригоди його Лисичка виратувала і яку він їй обіцяв заплату.

— Богу дякувати, що ти живий і здоров, — мовить жінка. — А щоб Лисиці давати курей, на се я нїколи не пристану. Ліпше ти всади в мішок наших двох песиків, Лиска та Рябка, тай дай Лисиці.

Подумав-подумав чоловік тай послухав жінки. Всадив песиків до мішка, виніс за ворота тай мовить.

— Наж тобі, Лисичко-сестричко, от сей мішок курей! Візьми їх на плечі тай неси в ліс, а не розвязуй близько села, щоб не розлетїли ся!

Взяла Лисичка мішок, несе-несе, двигає-двигає, далї сїла спочивати за селом на могилї тай думає собі:

— Дай, загляну лишень, кілько там тих курей у мішку?

Розвязала мішок та не вспіла гаразд і заглянути, а з мішка як не вискочать Лиско і Рябко та за Лисицею. Лисиця втеки що духу, ледво не ледво вскочила в ліс та в свою нору. Віддихнувши троха з переполоху почала сама з собою розмовляти.

— Ви мої оченьки, що ви робили, коли за мною ті погані собаки гнали?

— Ми пильно дивили ся, щоб ти знала, куди від них найлїпше тїкати.

— А ви, мої ноженьки, що робили?

— Ми бігли з усеї сили, щоби тебе собаки не могли догонити.

— А ви, мої вушенька, що робили?

— Ми уважно надслухували, чи не наближають ся твої вороги.

— А ти хвостище що робив?

Хвостище розсердив ся, що Лисиця так неласкаво до него заговорила тай каже їй на злість:

— А я мотав ся сюди й туди, зачіпав ся то за неньки, то за гилячки, щоби тебе затримати, щоби тебе собаки зловили.

— А, то ти такий добрий, — крикнула Лисиця. — Геть мінї з хати!

Тай за сим словом висунула хвіст із нори, ще й кричить:

— Гей, Лиско і Рябко, цу-цу! Нате вам Лисиччиний хвостик! Рвіть його!

А Лиско й Рябко немов і на те чекали. Вхопили Лисиччиний хвостик, як шарпнули тай витягли й цїлу Лисичку з нори і тут її й розірвали.

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ.

Лисичка з Журавлем у велику приязнь зайшли, навіть десь покумали ся. От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості.

— Приходи, кумцю, приходи любочку, чим хата богата, тим і погощу.

Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці тай поставила перед кумом.

— Живи ся, кумочку, не погордуй! Сама варила.

Журавель стук-стук дзьобом, — нїчого не спіймав. А Лисичка тимчасом лиже тай лиже кашку, аж поки сама всеї не з'їла. А коли кашки не стало, вона й мовить;

— Вибачай, кумочку, більше не маю вас чим гостити.

— Спасибі й за те, — пісним голосом промовив Журавель. — А ти-б, кумонько, до мене завтра в гості прийшла!

— Добре, кумочку, прийду, чому не прийти, — мовить Лисичка.

На другий день приходить Лисичка, а Журавель наварив мяса, бурячків, фасольки, картофельки, покраяв усе те на дрібні шматочки*), зложив у високе горнятко з вузкою шийкою тай поставив на столі перед Лисичкою.

— Живи ся, кумонько! Не погордуй, люба моя, — припрошує Журавель.

Нюхає Лисичка — добра страва! Встромляє голову до горнятка, не йде голова! Пробує лапкою, годі витягнути. Крутить ся Лисичка, заскакує відси й відти довкола горнятка, — нїчого не порадить. А Журавель не дармує. Дзьоб, дзьоб у горнятко, тай їсть собі

*) кусні,

шматочок за шматочком, поки всего не виїв.

— Вибачайте, кумонько, — мовить випорожнивши горнятко, — чим хата богата, тим і рада, а більше на сей раз нїчого не розстарав.

Розсердила ся Лисичка, навіть не подякувала за гостину. Вона, бачите, думала, що на цїлий тиждень наїсть ся, а тут прийшло ся до дому йти облизня спіймавши*). Від тодї й зарекла ся Лисичка з Журавлями приязнь водити.

*) облизня спіймати = зле на чім вийти, дати ся одурити.

ЛИСИЧКА І РАК.

Здибала ся Лисичка з Раком. Стала собі, глядить на него, як він помаленьку лїзе, а далї давай над ним насьміхати ся.

— Ну, тай швидкий же ти, нема що мовити! Правдивий неборак! А скажи мінї, Раче-небораче, чи то правда, що тебе раз у Великодну пятницю по дрїжджі посилали, а ти аж за рік у Великодну Суботу з дрїжджами прийшов, тай ті на серед хати розілляв?

— Може коли й правда була, — каже Рак, — а тепер дуже на брехню подабає.

— Оввa! значить, ти тепер прудкійший зробив ся?

— Прудкійший, чи не прудкійший, а тобі на кпини не здатний. Коли хочеш знати, який я прудкий, то давай, по-

биймо ся об заклад, що я швидше від тебе до того корчика добіжу.

— Що? що? що? — дивувала ся Лисичка. — Ти хотів би зо мною об заклад бігати?

— Не тілько побіжу, а ще й тобі о один скок випередки дам і швидше тебе при метї буду, — мовить Рак.

Побились вони об заклад. Стала Лисичка о один скок поперед Рака, а Рак вчепив ся їй кліщами за хвіст. Рушила Лисичка, біжить що духу, аж курява здіймаєть ся. Добігла до мети тай кличе:

— А де ти Раче?

Нїчого не чути.

— Ну, Раче, де ти там? — ще раз кличе Лисичка тай обернула ся хвостом до мети.

Оттодї Рак пустив ся від єї хвоста тай каже:

— Та осьде я! Давно вже жду на тебе, аж троха по за мету забіг.

ЛИС І ДРОЗД.

Ішов Кабан*) у Київ на прощу**). Аж на зустріч йому Вовк.

— Кабане, Кабане, куди йдеш?

— У Київ на прощу.

— Візьми й мене з собою.

— Ходи, кумочку.

Ішли, ішли, аж на зустріч їм Лис.

— Кабане, Кабане, куди йдеш?

— У Київ на прощу.

— Візьми й мене з собою.

— Ходи, кумочку.

Ішли вони, йшли, аж на зустріч їм Заяць.

— Кабане, Кабане, куди йдеш?

— У Київ на прощу.

— Візьми й мене з собою.

---

*) дика свиня, **) відпуст.

— Ходи, небоже.

Ось вони всї йдуть. Ішли, йшли, аж під ніч наскочили на яму глибоку та широку. Кабан скочив — не перескочив, а за ним і всї другі поскакали і всї разом у яму попадали. Що робити, мусять ночувати. Зголоднїли вони, а вилїзти нема куди, їсти нема чого. От Лис і надумав.

— Нумо, — говорить, — пісні сьпівати. Хто найтоньше голосом потягне, того ми й з'їмо.

От вони й затягли. Вовк, звісно, найгрубше: у-у-у! Кабан троха тоньше: о-о-о! Лис іще тоньше: е-е-е! А Зайчик зовсім тоненько запищав: і-і-і! Кинули ся всї на бідолашнього Зайчика, розірвали його тай з'їли. Та що там їм із того Зайця за ситість? Ще не розвиднїлось гаразд, а вже всї вони такі голодні, що ледво дихають. Знов Лис загадує.

— Нумо пісні сьпівати. Хто найгрубше голосом потягне, того ми й з'їмо.

Почали сьпівати. Хотїв Вовк тонесенько затягнути, то як завис грубо:

у-у-у! Тут кинули ся на него тай зараз його роздерли.

Лишили ся ще два: Кабан і Лис. Поділили ся вони Вовковим мясом. Кабан швидко з'їв свою часть, а Лис трошка з'їв, а кишечки сховав під себе. Минув день, минув другий. Кабан голодний, нема що їсти, а Лис усе в куточку сидить, витягає Вовкові кишечки тай їсть.

— Що се ти, кумочку, їси? — питає його Кабан.

— Ой кумочку, — зітхає Лис. — Що маю робити! Свої власні кишечки вимотую тай їм. Зроби й ти так само. Пропори собі живіт, вимотуй помалу свої кишечки тай їдж!

Послухав дурний Кабан. Як запоров кликами, зараз розпоров собі живіт і почав кишки вимотувати, та поки вимотав, то й згинув. От Лис тоді і кинув ся на его мясо і ще кілька день мав що їсти. Та далі не стало й Кабанового мяса. Сидить Лис у ямі і знов йому

голод допікає. А над тою ямою стояло дерево, а на дереві Дрозд гніздо вє. Дивить ся Лис на него, дивить ся з ями, а далї почав промовляти:

— Дрозде, Дрозде, що ти робиш?

— Гніздо вю.

— На що тобі гнїзда?

— Яєць нанесу.

— На що тобі яєць?

— Молоді виведу.

— Дрозде, Дрозде, коли ти мене з сеї ями не видобудеш, то я твоїх дїтей поїм.

— Не їдж, Лисику, зараз тебе виведу, — просить ся Дрозд.

Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як йому Лиса з ями добути. От він що духу полетїв лїсом, почав збирати патички, гилячки, та все в яму кидає. Кидав, кидав, поки Лис по тих патичках із ями не вилїз. Думав Дрозд, що він піде собі геть, та де тобі! Лис ляг під Дроздовим деревом тай говорить:

— Дрозде, Дрозде, вивів ти мене з ями?

— Вивів.

— Ну, а тепер нагодуй мене, а то я твоїх дітей поїм.

— Не їдж, Лисику, вже я тебе нагодую.

Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як йому Лиса нагодувати. Далї надумав і каже Лисови:

— Ходи зо мною!

Вийшли вони з лїса, а по під лїсом польова доріжка йде.

— Лягай тут у жито, — каже Дрозд Лисови, — а я буду міркувати, чим тебе нагодувати.

Бачить Дрозд, а доріжкою баба йде, чоловікови в поле полуденок несе. Скочив Дрозд у калюжку, в воді обмочив ся, в піску обтатляв ся тай бігає по доріжцї, перхає сюди й туди, немов зовсїм лїтати не може. Бачить баба — пташина мокра та немічна.

— Дай, — думає, — зловлю отсю пташину, принесу до дому, буде забавка для дітей.

Підбігла троха за Дроздом — він біжить, перхає та не летить. От вона поставила кошик з горнятками на доріжці, а сама давай Дрозда ловити. А Дрозд то підбігає, то підлітає, а все далі та далі, а баба все за ним та за ним. Нарештї бачучи, що вона відбігла вже досить далеко від свойого кошика, зняв ся в гору тай полетїв. Баба тілько рукою махнула тай вертає назад до кошика. Ба, ба, ба! Там застала добрий празник. Поки вона бігала за Дроздом, а Лис тимчасом вискочив із жита та до горняток. Повиїдав усе чисто, решту порозливав, а сам драла.

Сидить Дрозд на дереві тай вє гнїздо, аж тут зирк, а Лис під деревом.

— Дрозде, Дрозде, — говорить Лис, — чи вивів ти мене з ями?

— Вивів, Лисику.

— А нагодував ти мене?

— Нагодував.

— Ну, тепер же напій мене, а то я твої дїти геть поїм.

— Не їдж, Лисику, я тебе напою.

Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як би йому Лиса напоїти. Далї надумав і каже Лисови:

— Ходи зо мною!

Вийшли з лїса знов на ту саму польову доріжку.

— Лягай тут у жито, — каже Дрозд Лисови, — а я буду міркувати, чим тебе напоїти.

Бачить Дрозд, а доріжкою чоловік їде, бочку води везе капусту підливати. Підлетїв Дрозд, сїв коневи на голову, дзьобає.

— А тю! — крикнув чоловік тай замахнув ся на Дрозда батогом. Дрозд пурхнув, а чоловік луснув батогом коня по голові. Мов нїчого й не бувало, сїв собі Дрозд на другого коня тай дзьобає єго в голову. Знов замахнув ся чоловік і знов луснув коня по голові. Розлютив

ся чоловік на Дрозда. „От каторжна*) пташина! — думає собі. — І чого вона привязала ся!“

Дрозд тимчасом сїв на бочку з водою тай дзьобає собі.

— Чекай же ти, — думає чоловік, — та несподївано як вихопить ручицю з воза, як не лусне по бочцї! Дрозда не вцїлив, а бочка від важкого удару похитнула ся тай гепнула з воза на землю і вся вода з неї вилила ся та потекла здоровою річкою по дорозї. Вискочив Лис із жита, напив ся до волї, а чоловік проклинаючи Дрозда взяв порожну бочку і поїхав до дому.

Сидить Дрозд на дереві тай вє собі гнїздо, аж тут зирк, а Лис знов під деревом.

— Дрозде, Дрозде, вивів ти мене з ями?

— Вивів.

— Нагодував ти мене?

— Нагодував.

---

*) погана, лиха.

— Напоїв ти мене?

— Напоїв.

— Ну, а тепер посьмішпи мене, а то я, їй Богу, твоїх дітей живцем поїм.

— Не їдж, Лисику, я тебе посьмішу.

Горює Дрозд, нудьгує Дрозд, як би йому Лиса посьмішити, а далі й каже:

— Ходи зо мною!

Вийшли з лїса знов на польову доріжку, Лис засїв у житі тай жде. Аж ось їде дорогою той сам чоловік, що вперед їхав з водою: сам сидить на передї, а з заду сидить єго синок з паличкою в руцї. Підлетїв Дрозд, сїв на плече чоловікови тай дзьобає.

— Ой тату, — каже хлопець, — на вас птах сидить! Не воруште ся, я його забю.

Ще старий не вспів гаразд розслухати, що син каже, а хлопець як замахне паличкою — лус батька по плечу! Дрозд тілько фуркнув, а по хвилї сїв на друге плече чоловікове. Знов розмахнув ся

хлопець і ще дужче вдучив батька по другім плечу.

— Ой сину, що се ти робиш? — крикнув батько.

— Цитьте, тату! Якась пташка все сїдає на ваші плечі, я її мушу зловити.

— То лови, а не бий! — з болю кричить батько.

Полїтав, полїтав Дрозд тай сїв старому на голову тай дзьобає єго соломяну крисаню*), немов тут йому й місце. Махнув хлопець долонею, щоб його спіймати — фуркнув Дрозд. Сїв у друге, знов хлопець на него намірив ся рукою — знов надармо.

— Чекай же ти, бісова птице! Вже я тебе почастую! — подумав хлопець. І коли Дрозд у третє сїв на батькову голову, він не тямлячи гаразд, що робить, як не замахне ся палицею, як не трісне старого по голові, аж тому сьвіт заморочив ся. Дрозд фуркнув і полетїв собі геть. А Лис сидячи в житї, дивив ся

*) капелюх.

на се все і аж за живіт держав ся зо сьміху над Дроздовими штуками.

Бачить Дрозд, що Лис такий радий і відітхнув свобідно.

— Ну, — думає собі, — тепер чень дасть мінї спокій, не буде моїм дїтям грозити.

Та ледво він знов узяв ся будувати своє гнїздо, аж зирк, Лис уже знов під деревом.

— Дрозде, Дрозде, — мовить Лис, — вивів ти мене з ями?

— Вивів.

— Нагодував ти мене?

— Нагодував.

— Напоїв ти мене?

— Напоїв.

— Розсьмішив ти мене?

— Розсьмішив.

— Ну, а тепер ще мене постраш, бо коли нї, то я твоїх дїтей поїм.

Горює Дрозд, нудьгує Дрозд, як би йому Лиса настрашити, а далї й каже:

— Щож маю робити? Ходи зо мною, я тебе настрашу.

Веде Дрозд Лиса попід лїс дорогою на велике пасовиско. Там пасла ся велика череда овець. Пастухи сидїли в колибі, а пси бігали довкола череди, пильнували овець. Став Лис з далека, на краю лїса, та побачивши псів, не хоче йти далї.

— Що, Лисику, страшно? — питає Дрозд.

— Нї, не страшно, — каже Лис, — а тілько я втомив ся, не хочу йти далї.

— Як жеж я тебе настрашу, коли ти не хочеш далї йти? — питає Дрозд.

— Страш як знаєш, — мовить Лис, — але знай, що коли не настрашиш, то я твоїх дїтей з кістками схрупаю.

— Добре, — каже Дрозд, — лягай же ти собі ось тут у жито і гляди, що я буду робити. А коли тобі почне бути страшно, то крикни мінї, щоб я перестав.

Полетїв Дрозд, сїв собі на землї перед псами тай порпає землю лапками. Кинули ся пси до него, він підлетїв, та

зараз же сів знов недалеко того місця, та вже троха близше до Лиса. А Лис глядить, що з того буде, а того й не бачить, що пси підходять все близше та близше. Далі Дрозд зривається з землі і одним крилом, треплючи ся, мов скалічений починає летіти просто до Лиса. Пси за ним. Бачить Лис, що біда, як не схопить ся з місця, як крикне до Дрозда:

— Ну, щож ти, дурню! Та бо ти направду псів на мене ведеш!

Тут його пси побачили, — як не кинуть ся за ним! Ледво Лис здужав пробігти кільканацять кроків, уже пси здогонили його і роздерли. Таке то, бачите: хто хитрощами та підступом воював, той від підступу й погиб.

ЗАЯЦЬ І ЇЖАК.

Се, мої дїтоньки, не є сторпя, а прахтика. То нїби то так: брехали старі люди, тай я за ними брешу. Бо певно, нїхто там при тім не був, як Заяць з Їжем сперечали ся. А про те воно мусить бути правда, бо мій небіжчик дїдусь, коли мінї се оповідав, усе говорив: „Я там при тім не був, але се мусить бути правда, бо мінї се старі люде повідали, а старим людям по що брехати?“ Слухайтеж, як то воно було.

Була сьвята неділенька, під осїнь уже, саме коли гречки зацвили. Сонїчко зійшло ясно на небі, вітрець теплий прохожував ся по стернях, жайворонки сьпівали високо-високо в повітрі, пчілки бренїли в гречанім цьвітї, а люде сьвяточно повбирані йшли до церкви. Все,

що жило, радувало ся милою днинкою, і Їжак також.

Їжак стояв собі край дверей своєї нори, заложив руки за пояс, виставив ніс на теплий вітер тай мугикав собі стиха пісеньку — чи гарно, чи не гарно — кому там що до того! як уміє, так і піє. Мугикає собі тихенько, а далї подумав собі:

— Поки там моя жінка миє дїтей та дає їм сьвіжі сорочечки, дай лишень, піду я троха в поле, пройду ся тай на свої бураки подивлю ся, чи добре виросли.

Бураки були недалеко від єго хати; Їжак брав їх, кілько йому треба було на страву для своєї родини і для того й говорив завсїгди „мої бураки.“ Ну, добре. Осторожно запер він за собою двері і поплів ся стежкою в поле. Не далеко й пройшов і саме по при терновий корч хотїв скрутити і навправцї пїти до бураків, аж тут на стрічу йому Заяць. Він також так був вийшов на

прохід і хотів при тій нагоді навідати ся до „своєї“ капусти.

Побачивши Зайця Їжак поклонив ся йому чемненько і привитав його сьвятою неділею. Та Заяць був собі великий панич і дуже горда штука. Він не відповів нїчого на Їжакове привитанє, а тілько глянув на него дуже з висока і відізвав ся:

— Ого, а ти чого так рано ось тут по полї волочиш ся?

— На прохід вийшов, — відповів Їжак.

— На прохід? — зареготав ся Заяць. — А я думав, що твоїм ногам лїпше би було лежати, нїж на прохід лазити.

Ся насьмішка дуже розсердила Їжака, бо вже що як що можна йому говорити, все він знесе, але коли хто его ноги бере на кпини, то він сего не може дарувати, власне для того, бо з Божого допусту ноги у него криві.

— Ти певно думаєш, — мовить Їжак до Зайця, — що ти своїми довгими лабами більше докажеш?

— І певно, — відповів Заяць.

— Можемо зробити пробу, — мовить Їжак. — Ану побіймо ся об заклад, побачиш, чи я тебе не перегоню.

— Се вже сьміх людям сказати! Ти своїми кривульками мене перебіжиш? — сьміяв ся Заяць. — Ну, про мене, зробимо пробу, коли тебе така охота зносить. О що заклад?

— Дуката і фляшку горілки, — мовить Їжак.

— Приймаю, — відмовляє Заяць. — Давай руку! А тепер біжім!

— Ну, ну, ну, так нагло не маємо чого квапити ся, — відповів Їжак. — Я ще зовсїм натще серця! Мушу наперед піти до дому, трошка поснїдати, а за пів годинки верну на отсе місце.

Заяць не мав нїчого против того, бо й йому хотїло ся перед тим похрупати троха сьвіжої капусти. А Їжак тимчасом поплентав ся до дому.

— Чекай ти Зайчику. — думав він по дорозї. — Ти надїєш ся на свої довгі ноги, але я тобі таки заграю не

тої. Правда є, що ти панич великий, але у голові в тебе розуму не богато. Заплатиш, небоже, заклад, аж буде курити ся.

Приходить Їжак до дому і мовить до своєї жінки:

— Жінко, вбирай ся швиденько, підеш зо мною в поле.

— А чого мінї в поле? — питає Їжиха.

— Знаєш, я з Зайцем об заклад побив ся. Маємо оба бігати на перегони, а хто програє, платить дуката і фляшку горілки.

— Чи ти чоловіче з глузду зсунув ся? — скрикнула Їжиха. — Та з Зайцем хочеш у перегони бігати?

— Вжеж, що хочу. І ти мусиш мінї допомогти.

Жінка ще щось хотїла балакати, та Їжак сказав до неї:

— Не турбуй ся, жінко! Я вже тобі скажу, як се маємо зробити. Вбирай ся тілько живенько тай ходім у поле.

Що мала Їжиха робити? Зібрала ся тай пішла з чоловіком. А по дорозї Їжак мовить до неї:

— Слухай, жінко, що я тобі скажу. Бачиш, на отсїй довгій ниві мають бути наші перегони. Заяць буде бігти одною бороздою, а я другою. Відтам з гори починаємо бігти. Отже ти стань собі ось тут у борозді, і коли Заяць сюди прибіжить, то ти піднїми голову тай крикни: „Я вже тут!“

Так розмовляючи, вони прийшли на умовлену ниву, Їжак поставив свою жінку на єї місце, а сам пішов горі бороздою на другий конець. Приходить, а Заяць уже там.

— Ну, щож, біжимо? — питає Заяць.

— А вжеж біжимо, — каже Їжак.

— Ну, раз — два — три!

Один став у одну борозду, другий у другу, а коли Заяць крикнув „три“, рушив сам як вихор долї нивою. А Їжак пробіг може зо три кроки, потім скулив

ся в борозді і вернув назад на своє перше місце. А Заяць жене, що має сили, та коли добіг на конець ниви, аж тут Їжакова жінка з другої борозди кричить йому на зустріч:

— Я вже тут!

Заяць тілько очи витріщив з диву; йому й до голови не прийшло, щоби се не був той самий Їжак, бо знаєте, Їжак і Їжиха однаковісїнькі на подобу.

— А се як може бути? — скрикнув Заяць. — Біжім ще раз, назад до першої мети!

І не передихнувши добре, він вихром полетів горі нивою, положивши вуха на хребет. Їжиха лишила ся спокійнїсенько на своїм місці. А коли Заяць добіг на другий конець ниви, то там Їжак крикнув йому на зустріч: — Я вже тут!

Розлютив ся Заяць. Що за диво! Щоби такий корсоногий*) Їжак мене пе-

*) Корси — кривулї при санях; корсоногий — з покривленими ногами.

регнав. І не тямлячи себе з досади, крикнув:

— Ще раз біжім! До нижньої мети!

— Про мене, Семене, — мовив Їжак, — біжім хоч десять раз, мінї байдуже.

Побіг Заяць, а в низу знов чує:

— Я вже тут!

Біжить ще раз до гори — знов те саме. Так він бідолаха бігав, бігав сімдесять і три рази там і назад, а Їжак завсїгди був „уже тут.“ Чи Заяць добіжить до горішньої мети, чи до долїшньої, все чує одно: „Я вже тут.“ А сімдесятий четвертий раз уже Заяць не добіг до мети. Саме на серединї ниви впав на землю, кров бухнула йому з горла і він сконав на місцї. А Їжак узяв виграний заклад, дуката і кварту горілки, гукнув на свою жінку з борозди і обоє пішли радісно до дому і живуть ще й доси, коли не померли.

Зайця поховали, а весь єго рід зарік ся від того часу не бігати з Їжаками

об заклад, так що ми, дїтоньки, вже того нїколи не побачимо. А для вас, небожата, відси така наука: нїколи не підіймай на сьміх бідного чоловіка, хочби се був простий, нерепаний*) Їжак.

*) без оглади.

КОРОЛИК І МЕДВІДЬ.

Ішов Медвідь з Вовком по лїсї, аж ось зацьвірінькав якийсь пташок у корчах. Підійшли близше, а то маленький пташок з задертим хвостиком скаче по гильках тай цьвірінькає.

— Вовчику-братїку, а се що за пташок так гарно сьпіває? — запитав Медвідь.

— Цить, Медведю, се Королик! — шепнув Вовк.

— Королик?*) — шептав і собі-ж переляканий Медвідь. — Ой, то в такім разї треба йому поклонити ся?

— А вжеж, — каже Вовк, і оба поклонили ся Короликови аж до самої землї. А Королик навіть не дивить ся

*) У нас зовуть сего пташка також Воловим очком.

на них, скаче собі з гильки на гильку, цьвірінькає та все задертим хвостиком махає.

— Чи бач, яке мале, а яке горде! — бурчав Медвідь, — навіть не гляне на нас! Цїкаво-б було хоч раз заглянути, як там у него в палатї!

— Не знаю, як воно буде, — мовив Вовк. — Я хоч і знаю, де єго палата, але заглядати до неї нїколи доси не подумав.

— А що, страшно хиба?

— Страшно, не страшно, а так якось не випадало.

— Ну, ходїм, я мушу заглянути! — мовив Медвідь.

Прийшли до дупла, в котрім було Короликове гнїздо, та тілько що Медвідь хотїв заглянути до середини, аж тут Вовк сїп його за полу.

— Медведю, — шепнув, — стій!

— А що там таке?

— Не бачиш, от Королик прилетїв! А от і єго Королева. Не подоба нам заглядати при них.

Медвідь відійшов з Вовком у корчі, а Королик і єго жінка влетїли до своїого дупла, щоби нагодувати своїх писклят. Коли по хвилї повилїтали геть, наближив ся Медвідь до дупла і заглянув до середини. В дуплї було як у дуплї: прогниле дерево, троха пірья настелено, а на пірю пятеро маленьких Короликів.

— Ну, се має бути королївська палата! — скрикнув Медвідь. — Та се якась жебрацька нора. А отсї голопупята, то королївські дїти? Тьфу, та й погані-ж потерчата*)!

І сплюнувши сильно Медвідь хотїв іти собі геть, аж тут маленькі Короликы як не запищать у гнїздї:

— Го, го, пане Медведю! То ти на нас плюєш? Що ми тобі за потерчата такі? Ми чесних батьків чесні дїти, а не нїякі потерчата. За сю образу ти мусиш нам тяжко відповісти.

---

*) Потерчата = загублені, не знати чиї дїти, приблуди.

Медведеви аж мороз пішов по за шкурою від сего крику. Він як мога швидше побіг від поганого дупла, забіг у свою ґавру*), сів там тай сидить. А малі Королики в гнїздї як розкричали ся, то вже кричали не вгаваючи, поки батько й мати не прилетїли.

— Що тут таке? Що стало ся? — питають старі і подають дїтям то мушки, то хробачки, що котре назбирало.

— Не хочемо мушок! Не хочемо хробачків! Подохнемо з голоду, а не будемо нїчого їсти, поки не дізнаємо ся, чи ми потерчата, чи чесних батьків чесні дїти.

— Та що вам таке стало ся? — допитують старі.

— Був тут Медвідь і назвав нас потерчатами, ще й наплював у наше гнїздо, — мовлять малі Королики.

— Чи так! — крикнув старий Королик і не думаючи довго зняв ся тай полетїв до Медведьової ґаври.

---

*) буду, яму.

— Ти, старий Бурмиле, — мовив він сівши на гиляці над Медведьовою головою, — що ти собі думаєш? З причини ти моїх дітей потерчатами прозиваєш, ще й у моє гніздо плюєш? Мусиш мині за се тяжко відповісти. Завтра скоро сьвіт ставай зо мною до кровавої війни.

Що мав Медвідь робити? Війна, то війна. Пішов кликати собі всїх зьвірів на підмогу: Вовка, Кабана, Лиса, Борсука, Серну, Зайця, що тілько бігає по лїсї на чотирьох ногах. А Королик і собі-ж поскликав усю пташню, а ще більше лїсової дрібноти: Мух, Чмелїв, Шершенїв, Комарів і казав їм лагодити ся на завтра до великої війни. Вечером зійшли ся всї на нараду, як зі зьвірями воювати.

— Слухайте, — каже Королик, — треба нам когось вислати на звідини до ворожого табору, щоб ми знали, хто у них генерал і яке їх гасло*).

---

*) знак боєвий.

Рада в раду, вислали Комаря, бо сей найменьший і найхитрійший. Полетів Комар до медвежого табору, а там саме нарада розпочинає ся.

— Що нам починати? — говорить Медвідь. — Ти Лисе найхитрійший між усїми зьвірями, ти нам будь за генерала.

— Добре, — говорить Лис. — Бачите, як би то зі зьвірями була справа, то нам би найлїпше мати Медведя за генерала, але сим разом нам треба мати дїло з тою крилатою дрібнотою, то може я вам тут більше допоможу. Бо тут головна річ — око бистре і розум делїкатний. Слухайте-ж, який у мене плян. Вороже військо буде лїтати в повітрі, то правда. Але нам про него байдуже. Ми ходїмо просто до Короликового гнїзда і заберім у неволю єго дїтей. Скоро їх будемо мати в руках, то присилуємо старого Королика, щоби закінчив війну і піддав ся нам, і тодї ми виграли.

— Славно, славно! — закричали всї зьвірі.

— Значить, — говорив далі Лис, — треба нам іти густою лавою, держати ся купи, бо там у неприятеля є й орли і шуліки і всяка погана птиця; як будемо йти в роздріб, готові нам очи видовбувати або що. А разом то все безпечнійше.

— Правда, правда, — крикнув Заяць, у котрого на саму згадку про орлів аж ноги затрясли ся.

— Я буду йти попереду, а ви всї за мною, — говорив далі Лис. — Бачите мій хвіст, — се буде у нас боєва хоругов. Всї маєте пильно дивити ся на мій хвіст. Поки я буду його держати просто до гори, то знак, що все безпечно, що можна йти сьміло. Як би я завітрив десь якусь засїдку, то зараз похилю хвіст троха в долину; то знак для вас, що маєте йти троха помалїйше і осторожно. А як би вже зовсїм біда була, тодї я затулю хвіст між ноги, а ви всї тодї втїкайте що духу.

— Славно, славно! — закричали всї звірі і дуже величали Лисову роз-

судливість. Комар вислухавши весь той премудрий плян, полетів до Королика і розповів йому все докладно.

На другий день скоро сьвіт зібрали ся зьвірі до походу. Земля дуднить, галузє хрустить, рев, крик та писк по лїсї, аж сум побирає. А з другого боку птаство почало злїтати ся: повітрє шумить, листє з дерев сипле ся, крик, гамір, краканє, що не дай Господи. Густою лавою йдуть зьвірі просто до Короликового гнїзда; густою хмарою лїтає понад ними иташня, та що, не може їх спинити. Та старий Королик про се не дбає. Побачивши Лиса, як сей гордо машерує поперед війська з хвостом мов сьвічка піднесеним у гору, він кликнув Шершеня і каже до него:

— Слухай, небоже! Бачиш ти он сего Лиса? Се ворожий генерал. Лети що духу, сядь йому під хвіст і жали що маєш сили.

Шершінь полетів тай просто Лисови під хвіст. Почув Лис, що щось там шпортає у него під хвостом, от-от би

знизив хвіст та обігнав ся, але нї, его хвіст нині — боєва хоругов, не можна! Аж тут Шершінь як не шпигне Лиса в саме болюче місце!

— Ой лишенько! — скрикнув Лис і знизив хвіст на половину.

— Що там? Що там? — загомонїли зьвірі.

— Мабуть... якась... засїдка, — пробубонїв Лис, а сам аж зуби заціплює з болю.

— Засїдка, засїдка! — пішов голос поміж зьвірячі ряди. — Осторожно, братя, бо засїдка.

Та в тій хвилї Шершінь як не вжалить Лиса, що мав сили, Лис як не завиє з болю, як не підскочить на пів ліктя в гору, як не затулить хвіст поміж ноги, та втеки! А зьвірі вже не питали, що там стало ся, а в переполоху як не кинуть ся навтїкача, куди хто міг, одні через других. А птахи, оси, комарі, шершені за ними, на них, бють з гори, дзьобають, рвуть, кусають. Страшна була різанина, зьвірі котрі не погибли, ті

порозбігали ся і поховали ся по ямах, а Королик зі своїми птахами та комахами одержав знамениту побіду.

Радісно прилїтає Королик до свойого гнїзда і говорить до дїтей:

— Ну, дїти, тепер можете їсти, бо ми віднесли знамениту побіду над зьвірями.

— Нї, — говорять Короленята, — не будемо їсти, поки Медвідь не прийде сюди і не перепросить нас.

Що було робити? Полетїв Королик до Медведьової ґаври, сїв на гиляцї над єго головою тай говорить:

— Ну, Бурмиле, а смачно воювати ся з Короликом, га?

А Медведя, що в війську йшов із самого заду, в часї переполоху добре таки Кабани, Серни та Оленї ратицями попід ребра потолочили, так що він лежав та тілько охав.

— Іди, дай мінї спокій, — буркнув він. — І десятому закажу, щоби з тобою не зачіпав ся.

— Ні, небоже, сего не досить, — мовив Королик. — Мусиш піти до мойого дупла і перепросити моїх дїтий, бо коли ні, то ще тобі гірше лихо буде.

Не було що змагати ся. Мусїв Медвідь іти і перепросити Короленят, що вони не є жадні потерчата, а чесних батьків чесні дїти.

Аж тоді Короленята задовольнили ся і почали знов їсти і пити.

ВОВК ВІЙТОМ.

Пас ся собі раз Осел на пасовиску та якось наблизив ся до корча, а за корчем сидів Вовк, вискочив до Осла і хотів його роздерти. А Осел, дарма що його за дурня окричали, зараз подумав, що йому зробити. Вовк до него біжить, а він усьміхає ся так радісно, кланяє ся єму низенько тай каже:

— От то добре, от то добре, пане Вовче, що ви надходите. Я вже тут за вами шукаю-шукаю.

— А по що я тобі здав ся? — питає Вовк.

— Та, бачите, громада вислала мене по вас і остро наказала: Іди і без Вовка нам навіть не вертай до села.

— А по що я громаді здав ся? — питає Вовк.

— А ви й не знаєте? Адже у нас у громадї війта вибирають.

— Ну, так що з того, що вибирають?

— Не то біда, що вибирають, — мовить Осел, — а то біда, що ні на кого не можуть згодити ся. Вже всї господарі пересварили ся проміж себе, а далї кажуть: Тут хиба один Вовк із лїса може війтом бути. Як похопили се слово, так на тім і стали і вислали мене, щоб я вас зараз спровадив до села. Таке то дїло.

Почувши се Вовк аж хвіст у гору підняв з радости. Зараз вилїз на Осла, сїв йому на хребет тай їде до села. А коли приїхали до села, Осел закричав своїм дзвінким голосом, з хат повибігали люде, а бачучи, що Вовк на Ослї верхом їде, кинули ся з палками, цїпами та полїнами тай давай його молотити. Били, били, ледво Вовк живий із села втїк.

Біжить неборака та все оглядаєть ся, чи ще люди за ним не біжуть. Аж

коли вже села не було видно, Вовк побачив копицю сіна, вискочив на неї, простягнув ся і ляг спочивати. А спочиваючи почав голосно сам до себе говорити:

— Мій тато війтом не був, мій дїд війтом не був, — і чого-ж то мині дурному раптом забажало ся війтом бути? Ех, шкода, що нема тут якого порядного хлопа, щоби мене здоровенним буком протрепав та розуму навчив.

А під копицею сидїв власне порядний хлоп з вилами в руках. Почувши се, як вискочить, як потягне Вовка разів з десять по хребтї, аж Вовк содухи спустив.

ЗАЯЦЬ І МЕДВІДЬ.

Був собі в однім лїсї Медвідь, та такий дужий та лютий, що не приведи Господи! Піде було по лїсї і дусить та роздирає все, що здибле: одно з'їсть, а десятеро й так покине, тілько дармо житя збавить. Ліс був великий і звірини в нїм богато, та про те страх пішов на всїх. Аджеж так і року не мине, а в цїлім лїсї душі живої не лишить ся, коли Бурмило буде так господарювати. Рада в раду, присудили звірі такий спосіб. Вислали до Медведя депутацию: веліли йому сказати:

— Вельможний наш дїдичу, пане Медведю. По що ти так знущаєш ся? Одного з'їси, а десятьох зо злости розідреш і покинеш? Адже так до року, то й душі живої в лїсї не стане. Лїпше ти

ось що зроби. Сиди собі спокійно в своїй ґаврі, а ми тобі будемо що день присилати одного споміж нас, щоби ти його з'їв.

Вислухав Медвідь тої мови тай каже:

— Добре! Але памятайте собі, як мене хоч одного дня ошукаєте, то вас усіх пороздираю!

Від того дня почали звірі день поза день посилати Медведеви одного споміж себе на страву. Чи трапить ся старе та немічне, чи бідна вдовиця, котрій і жити не хочеть ся на сьвітї, чи дурновате яке вдасть ся і не вміє собі ради дати на сьвітї, зараз звірі посилають се до Медведя, а той не питає, розірве тай харчує ся собі спокійно.

Далї не стало вже старих, дурних та оспротївлих, прийшло ся вибирати з таких, що їм не хотїло ся вмирати. Почали кидати день у день жереб: на кого впав льос, той мусїв іти до Медведя і дати ся йому з'їсти.

Одного дня випав льос на Заяця. Перелякав ся бідний Заяць так, що не-

суди Боже, та що було робити? Ходили другі, мусить і він. І не змагав ся, тілько випросив собі годинку часу, щоби з жінкою й дїточками попрощати ся. Та поки там жінку знайшов, поки всю свою сїмю скликав, поки попрощали ся та наплакали ся та наобіймали ся, то вже сонце геть з полудня звернуло. Врештї прийшло ся Заяцеви рушити в дорогу. Іде бідолаха до медвежої ґаври. Та не думайте, що йде заячим кроком-скоком, що біжить вітрови на здогін! Гай, гай! Тепер бідному Заяцеви не до скоків. Іде нога поза ногу, іде тай постайкує, та все рясні сльози втирає та зітхає так, що аж лїсом луна йде. Аж ось бачить, серед лїса криниця камяна, оцямрована, а в низу вода глибока. Став Заяць над цямриною, заглядає в низ, а єго сльози тілько кап-кап у воду. Та побачивши у водї свою подобу, почав їй придивляти ся уважно, і нараз повеселїв і аж підскочив із радости. В єго голові заблисла щаслива думка, як би йому й самому від смерти вратувати ся і всїх звірів

вибавити від сего лютого та безрозумного Медведя. І вже не плачучи і не зітхаючи, а що духу біжучи, він поспішав до медвежої ґаври.

Було вже близько вечера. Медвідь весь день сидів у своїй ґаврі та ждав, коли то звірі пришлють єму когось на обід. Ждав і не міг нїкого діждати ся. Голод почав єму докучати і разом з голодом почала злість підступати під серце.

— Що-ж се значить ся, — ревів Медвідь. — Що вони собі думають? Чи забули про мене, чи може їм здає ся, що одною Вороною я маю бути два дни ситий? О, прокляті звірі! Коли мінї в тій хвилї не прийде від них страва, то клену ся буком і берестом, що завтра скоро сьвіт вирушу до лїса і повидушую все, що в нїм є живого і одного хвоста не лишу!

Та минала хвиля за хвилею, година за годиною, а страва не йшла. Над вечір уже Медвідь не знав, що з собою зробити з голоду і лютости. В такім настрою застав його Заяць.

— Га, ти нюмано, ти хлистику, ти гусяче повітрє! — кричав на него Медвідь. — Що ти собі думаєш, що так пізно приходиш? То я на тебе, такого комаря, маю цілий день о голоді ждати?

Затремтів Заяць, почувши медвежий крик і люті медвежі слова, та по хвили стямив ся і станувши на заднїх лапках перед Медведем промовив як міг найчемнїйше:

— Вельможний пане дїдичу! Не моя в тім вина, що так пізно приходжу. І звірів не можеш винуватити. Нинї, в день твоїх іменин, вони ще досьвіта, зібравши ся вильосували були для тебе нас чотирьох і ми всї як стій вітром пустили ся до тебе, щоби ти, вельможний паночку, мав нинї добрий баль.

— Ну, і що-ж? Чомуж так пізно приходиш і де тамті три? — запитав Медвідь.

— Трапила ся нам дуже погана пригода, — мовив Заяць. — Міркуючи, що в тім лїсї нема иньшого пана крім тебе, йдемо собі спокійнїсенько стежкою,

коли нараз із укріпленого, камяного замку вискочив величезний Медвідь тай до нас.

— Стійте! — кричить.

Ми стали.

— Куди йдете?

Ми розповіли по правді.

— Го, го, — крикнув він. — Нїчого з того не буде. Се мій лїс і я не позволю, щоб ви своїм мясом годували якогось приблуду, що тут не має нїякого права. Ви мої і я беру вас собі на обід.

Почали ми просити ся, благати, почали говорити, що нині твої іменини і дуже негарно буде, коли ти в такий день лишиш ся без обіду, — та де тобі, ані слухати не хоче.

— Я тут пан, — кричить, — і я один маю до вас право і нїхто мінї тут не сьміє втручувати ся.

І взяв нас усїх чотирьох до свойого замку. Ледво не ледво я упросив його, щоби мене одного пустив до тебе, щоби я дав тобі відомість, як стоїть справа. Тепер. вельможний дїдичу, сам поміркуй, чи ми винні тому, що ти сьо-

годні голоду намліе ся і що тобі далі робити.

Почувши се оповіданє, Медвідь аж увесь наїжив ся. Вся єго злість обернула ся на того нового супірника, що так несподівано вліз йому в дорогу.

— Се що за якийсь непотріб непотрібний посьмів сюди вдерти ся? — ревів він драпаючи землю пазурами. — Гей, Заяче, зараз веди мене до него, нехай його розірву на дрібні шматочки!

— Вельможний дїдичу! — мовив Заяць, — се дуже могучий пан, страшний такий...

— Що? ти думаєш, що я буду його бояти ся? Зараз веди мене до него, побачимо, хто буде дужший!

— Вельможний дїдичу, але він жиє в камянім замку...

— Е, що там мінї єго замок! Веди мене до него, вже я його досягну, хоч би він сховав ся на сам вершок найвищої смереки.

Попровадив Заяць Медведя до криниці тай каже:

— Вельможний дідичу! Велика твоя сила! Ади, твій ворог як тілько побачив, що ти наближаєш ся, зараз драпнув і сховав ся до свойого замку.

— Де він? де він? — кричав Медвідь, оглядаючи ся довкола і не бачучи нїчого.

— Ходи сюди і заглянь ось тут! — мовив Заяць і підвів Медведя до криниці. Став Медвідь над цямриною, глянув у низ, аж там справдї Медвідь.

— Бачиш свого ворога, — мовив Заяць, — як заглядає зі свойого укріпленя.

— Я не я буду, коли його звідтам не досягну! — мовив Медвідь і як не рикне з цїлого медвежого горла в низ до криниці! А з криниці як не відібєть ся єго голос ще в двоє сильнїйше, мов з величезної труби!

— Га, так! — скрикнув Медвідь. — Ти мінї ще грозиш? Чекай же, я тобі покажу!

Тай за сим словом Медвідь ба-бавх до криниці тай там і затопив ся. А Заяць стояв при цямринї і глядів, поки

звірячий ворог зовсім не залѣє ся, а тодї скочив що духу до звірів і розповів їм, яким то способом він змудрував Медведя і вибавив їх усїх від тяжкого нещастя. Не треба вам казати, яка радість запанувала в цїлїм лїсї і як усї дякували Заяцеви за єго вчинок.

ВОРОНА і ГАДЮКА.

На дупластій, головатій вербі над річкою звила собі Ворона гніздо. Не надіючи ся нїякого лиха, нанесла яєць, висидїла, а коли повилуплювали ся Вороненята, стара Ворона полетїла шукати для них поживи.

Та в дуплї тої верби загніздила ся чорна Гадюка. Вона тілько того й ждала, щоби Ворона вивела молодих, і скоро тілько стара вилетїла з гнїзда, зараз Гадюка вилїзла зі своєї нори, вповзла до гнїзда, хопила одно Вороненя і понесла собі на страву. Прилетїла Ворона, бачить, що одної дитинки нема, покракала, покракала тай перестала, бо що мала робити? А на другий день глянь! уже й другої дитинки нема; не минув тиждень, а Воронині дїти, ще й не опірив-

шись, усї пощезали. Що вже кракала та нарікала стара Ворона — нїщо не помагало. Прийшло ся нести ще раз яйця і висиджувати їх знов. Та ба, і за другим разом таке саме лихо. Скоро тілько Вороненята повилуплювали ся і мати полетїла шукати для них поживи, Гадюка день по за день вилазила на вербу і брала собі одно Вороненя по другім.

Та ось раз підгледїла Ворона, хто єї ворог тяжкий. Побачила Гадюку, як та брала єї остатнє Вороненятко. То то крику було на все поле! Та що з того! Хоч Ворона, стоячи при входї до Гадючиної нори, надирала собі горло, лаючи та проклинаючи погану розбійницю, Гадюка в норі хрупала єї дитинятко і чула себе безпечною знаючи, що Ворона не може їй нічого зробити.

Поміркувала й сама Ворона, що крик і плач нї до чого не доведуть і пішла до куми Лисички, що недалеко в крутім березї мала свою домівку, просити поради.

— Ой кумонько, — мовила Ворона, — порадь мінї, що маю чинити с поганою сусїдкою, чорною Гадюкою? Жиє в тій самій вербі, що й я, та на моє лихо! Два рази вже я висидїла дїточок, і оба рази ота дводушниця повитягала мінї їх із гнїзда і пожерла! А я нїяк не можу досягти єї в тій норі!

Подумала Лисичка, головкою похитала, хвостиком помахала тай каже:

— Тут, кумонько, силою нїчого не зробиш, тут треба на хитрощі взяти ся.

— Та я то й сама бачу, — мовила Ворона, — коли бо на лихо собі нїякої хитрости не вмію придумати.

— Я тобі, кумо, ось що скажу. Ось тут у рїцї часто царська дочка приходить купати ся. Підстережи ти її, а коли царівна положить на березї золотий ланцюшок або яку иньшу блискучу рїч, то ти вхопи тоту рїч і лети з нею, але так, щоби царські слуги тебе бачили. Вони будуть кричати і бігти за тобою, а ти лети просто до верби і вкинь тоту

річ у Гадючине дупло, а сама лети на бік. Побачиш тоді, що буде.

Послухала Ворона Лисиччиної ради. Скоро тілько царівна прийшла купати ся і роздягла ся на березї та положила на піску свій блискучий золотий ланцюшок, Ворона прилетїла тай хап той ланцюшок у рот і давай утїкати. Побачили царські слуги, з криком кинули ся за Вороною, а та простїсїнько до своєї верби, кинула ланцюшок у Гадючину нору, а сама сїла собі на иньшім дереві близенько тай глядить, що то з того буде.

Прибігли слуги до верби. Вони бачили, що Ворона з ланцюшком спускала ся недалеко землї, а потім підлетїла вже без ланцюшка. Значить, тут десь мусїла його випустити! Почали шукати, шпортати, аж далї один угледївши дупло, зазирнув до него і побачив, що ланцюшок блищить ся в серединї. Зараз вони розкопали нору, аж бач, у норі звивши ся в клубок, лежить величезна чорна Гадюка. Не питали слуги, що Гадюка в крадїжи ланцюшка зовсїм не винувата,

витягли її з нори і вбили, а ланцюшок узяли. А Ворона врадувала ся вельми, бачивши смерть свого ворога, і від того часу жила собі спокійно.

ТРИ МІХИ ХИТРОЩІВ.

Було то в осени. Біжить Лисичка полевою доріжкою тай здибає Їжака.

— Добрий день, Їжаче-небораче! — крикнула Лисичка.

— Здорова була, Лисичко-сестричко — відповів Їжак.

— Знаєш що, Їжаче, ходи зо мною!

— А куди-ж тебе Бог провадить?

— Та йду онтам до саду їсти винограду.

— А не квасний він, Лисичко?

— Та де тобі квасний! Повідала Сорока білобока, що чула від Куниці, молодої дівиці, що та бачила, як господар коштував і хвалив, що солодкий, пора збирати. Ходи, наїмо ся, ще й дітям по китяхови принесемо.

— Нї, Лисичко — каже Їжак — не піду з тобою, бою ся. То господар хитрий, силець понаставляв, ще зловлю ся.

— Не бій ся, Їжаче-небораче! — сьміючись мовила Лисичка. — У мене є три міхи хитрощів, то вже я не я буду, коли тебе з сильця не видобуду.

— Га, коли так, то нехай буде й так!

Пішли обоє, вліэли до саду, наїли ся винограду і вже хотїли назад вертати, аж тут смик! Лисичка ступила необережно тай зловила ся в сильце. Торгнула раз, торгнула другий раз — куди тобі! Не пускає сильце, держить за ногу.

— Ой Їжаку, братїку — кричить Лисичка. — Ратуй!

— Як же я тебе, Лисичко, поратую? — мовив Їжак. — Добувай свої три міхи хитрощів і ратуй себе сама.

— Та де там мої міхи! — лементує Лисичка, а сама аж тремтить зо страху. — Бачиш, скакала через річку

і всї три міхи урвали ся і впали в воду. Їжаку-братїку, подумай ти, може у тебе деяка хитрість найде ся?

— У мене є одна — мовив Їжак — та не знаю, чи буде тобі до смаку. Лягай на тім місци, де зловила ся, і лежи, лапки від себе відкидай і попускай духу, що можеш. Господар побачить тебе і подумає, що ти вже гниєш, то й викине за пліт.

Послухала Лисиця Їжакової ради, притаїла ся, лежить, буцїм давно згинула. Прийшов господар, побачив її тай аж носа затулив.

— От шкода! — промовив він — Не був кілька день коло силця, а тут бач, яка гарна Лисиця зловила ся та вже й гнити почала. Що тепер з неї за пожиток? Викинути за пліт тай по всьому.

І він відсилив Лисицю з силця, взяв обережно за хвіст тай шпурнув за пліт у кропиву. А Лисиці тілько того й треба було. Як не дасть ногам

знати, як не чкурне, лиш зашелестїло в бурянах.

Минули два дни, чотири дни, біжить знов Лисичка полевою стежкою і здибає Їжака.

— Добрий день, Їжаче-небораче!

— Здорова була, Лисичко-сестричко — відмовляє Їжак.

— Ходи зо мною до саду їсти винограду.

— А не страшно, Лисичко, після позавчорашнього?

— Е, що там! У мене є три міхи хитрощів, якось вимотаю ся.

Пішли обоє, вліэли до саду, наїли ся винограду і вже хотїли назад вертати, аж тут смик! Їжак-неборак якось не додивив ся тай спіймав ся в сильце.

— Ой Лисичко-сестричко! — кричить бідолаха — спіймало мене сильце і не пускає. Ану добувай своїх три міхи хитрощів і вимотуй мене із зашморга.

— Ой, небоже — мовила Лисичка — пропали мої хитрощі всї до одної. Скакала через річку і всї три міхи вірвали ся і бовтнули в воду.

— Га, так видно вже Божа воля така, що тут мінї вмирати. Прощавай, Лисичко-сестричко! Відпусти мінї всї гріхи, всї урази, якими я тебе вразив!

— Бог тебе прости, Їжаче — мовила Лисичка втираючи очи від слїз, — а я тобі відпускаю з усего серця.

— Ходи, Лисичко-сестричко, — обіймімо ся ще раз на прощанє!

Лисиця обняла Їжака, хоч і як їй то було несмачно. Та що, неборак на смерть лагодить ся, то як же йому не вволити остатню волю?

— Поцїлуй мене, Лисичко-сестричко, в самі уста! — просив Їжак. — Аджеж ми вік звікували як брат з сестрою.

Нахилила ся Лисичка до Їжака, щоби його поцїлувати, та ледво доторкнула ся своїм язиком до єго уст, а

Їжак тілько кланц! Вхопив її зубами за язик тай держить. Що вже Лисиця крутила ся, вертїла ся, що вже скомлїла і плакала, Їжак держав зубами за язик, поки не прийшов господар. Побачивши, що Їжак спіймав ся в сильце і держить Лисицю за язик, він розсьміяв ся, забив Лисицю, а Їжака пустив на волю.

ВОВК, ЛИСИЦЯ І ОСЕЛ.

Вовчик-братїк і Лисичка-сестричка хитрили, поки хитрили, грішили, поки грішили, а далї стали тай кажуть:

— Годї нам грішити! Треба покаяти ся. Ходїмо на прощу аж за море, щоби відмолити свої гріхи.

Ходїмо, то й ходїмо. Зібрали ся, йдуть. Ішли, йшли, аж надибали Осла, що пас ся на пасовиску.

— Здоров був, Ослику-братїку — промовили до него.

— Здорові були, люде Божі — відповідає Осел.

Стали вони, ласо позирають на Осла, а далї Лисичка й мовить:

— А може би ти, Ослику-братїку, пішов з нами в дорогу?

— А кудиж вас Господь провадить?

— На прощу в далеку заморську країну.

— Що-ж, я готов іти з вами.

— Ходи, синку, ходи — поважно мовить Вовк — з нами тобі безпечно буде і розмова приємна по дорозі.

Чи довго вони там ішли, чи коротко, досить, що в найкращій згоді прийшли аж над море. Тут зараз Лисичка сюди-туди звинула ся, знайшла кораблик, припятий до берега, і гукнула на своїх. Посїдали на кораблик, відвязали його і пустили ся плисти. Осел веслує, Вовк рулює, а Лисичка вітрил пильнує. Все їм так справно йде, аж душа радуєть ся.

Пливуть вони, пливуть, ба вже Вовк і Лисичка здорово поголодніли. Ослови байдуже; в кораблику на днї було настелено листя та соломи, от він і жує собі помалесеньку і веслує так, що аж піна бризькає.

— Слухайте — говорить Лисичка. — Отсе ми при Божій помочи серед моря, та хто його знає, чи доведеть ся нам доплисти до цїли?

— Бог ласкав — мовить Осел і гребе далї.

— Так то так, і я так думаю — мовить Лисичка, похитуючи головою, — та що, коли ми дуже прогнївили його, Милосерного.

— А то чим? — скрикнули в один голос Вовк і Осел.

— Забули висповідати ся, поки виплили на море. Хиба не знаєте, який є звичай у побожних людей?

— Ай, ай, ай! — скрикнув Вовк. — Правда твоя, Лисичко! Гріх великий! Ануж прийде буря і потопить нас, то що тодї буде? Не тілько тїлом, але й душею згинемо на віки вічні.

— Що-ж його робити? — питає стурбований Осел.

— Знаєте що — мовить Лисичка — сповідаймо ся одні одним на голос і відбудьмо покуту кождий за свої гріхи,

а чень Бог нам відпустить. Ти Вовче сповідай ся мінї, я буду тобі, а Осел нам обом.

— Добре! — мовить Вовк. — Тяжкі мої гріхи, Лисичко-сестричко. Коли бувало вірву ся до кошари, то не ріжу одну вівцю або дві, щоби наїсти ся, але замордую десять, двацять із самої лютости.

— За такий гріх, Вовчику-братїку, мусиш три дни постити і поклони бити. Тай мої гріхи не лекші. Коли бувало вліжу до курника, то не душу одну курку, або дві, щоби наїсти ся і дїтей погодувати, але видушу десять, двацять із самої злої волї.

— О, за такий гріх, Лисичко-сестричко, мусиш чотири дни постити і поклони бити. А ти Ослику-братїку чим Бога образив?

— Пригадую собі — мовив з сокрушеним серцем Осел — що раз мій господар запряг мене до візка і цїлий день возив мною гарбузи, дині, моркву, огірки і всяку ярину з огорода. Оттодї

то з візка впав один огірок, я схилив ся, підняв його і з'їв. Більше не можу собі пригадати нїчого.

— Ой грішнику темний! — у один голос завили Вовк і Лисичка. — Та се-ж страшенний гріх! Хибаж тобі позволено їсти огірки? Сеж ти найголовнїйшу заповідь переступив, і за се нема для тебе нїякої покути, хиба смерть.

Поміркував Осел, куди воно річ іде, тай каже:

— Га, коли смерть, то смерть. Нехай хоч своєю смертю спокутую свій гріх. Та одного тілько мині жаль. Вибираючи ся в дорогу, я закопав на полї під каменем великий скарб, то шкода, щоби він так і пропав. Колиб ви, люди Божі, видобули його та роздали на сьвяті церкви, на служби Божі та на милостиню за мою душу.

— Добре, Ослику-братїку, добре — мовив Вовк — зробимо все, що кажеш, тілько розкажи нам, де той скарб лежить, і по чім пізнати єго схованку?

— Він лежить недалеко того місця, де ви мене здибали, а пізнати схованку по камени, що ним завалена нора. На тім камени видовбаний такий самісінький знак, як ось тут у мене на лівому копитї. Придиви ся йому добре, то зараз пізнаєш.

Підняв Осел ліву задню ногу, а Вовк нахилив ся, щоби поглянути, що там за знак на копитї. Та в тій хвилї Осел як не замахне ногою, як не фрасне Вовка копитом у зуби, аж Вовк перекинув ся і стрімголов бабахнув у море. Там ще не встиг отямити ся, а вже було по нїм.

А Лисичка бачучи, що стало ся з Вовком, з великого переляку аж підскочила, та так нещасливо, що й сама впала в море і втопила ся. А Осел плив, плив, поки не доплив щасливо до берега.

ЛИСИЧКА-ЧЕРНИЧКА.

Важко було Лисичці хлїба добувати. Постаріла ся вже, послабла, а їсти хоче ть ся. От вона вдала ся на хитрощі. Забігла десь у комин, обмазала ся сажою тай ходить по лїсї, голову звісивши, важко зітхаючи, чотки перебираючи. Звірі зразу бояли ся, почали тїкати від неї, та вона масненько вговорювала їх:

— Бог з вами, дїтоньки! Куди се ви? Мене боїте ся? Нї, не бійте ся, мої голубята. Бачите, я черничкою зробила ся, Богу служу, постом тїло морю, поклони бю, на прощу до сьвятого місця збираю ся.

Почув се Півень. Дуже його зворушила Лисиччина побожність тай каже до неї:

— Лисичко, Божа черничко, возьми мене з собою на прощу.

— Добре, Півнику. Та що ти будеш пішки йти? Сїдай на мій хребет. Богато я з твойого роду душ загубила, нехай хоч сю покуту за се прийму, може мінї Бог гріхи дарує.

Сїв Півень Лисичцї на хребет, везе ся. Аж здибають Голуба.

— Куди ви, люди Божі? — питає їх Голуб.

— На прощу до сьвятого місця.

— Возьміть і мене з собою.

— Добре, Голубчику — мовить Лисиця. — Сїдай і ти на мій хребет обік Півня, там і для тебе буде місце.

Сїв Голуб, їдуть. Аж ось зустрічає ся їм Селезень (Качур).

— На добрий день, люди Божі! А куди се вас Бог провадить?

— На прощу до сьвятого місця.

— Возміть і мене з собою.

— Добре, синку! — мовить Лисиця. — Сїдай на мій хребет. Там ще і для тебе найдеть ся місце.

Ішли вони, йшли, аж дійшли до широкої ріки. Прийшло ся їм тут ніч ночувати, ще й день спочивати, порома дожидати. От Лисичка й мовить:

— Слухайте, мої дітоньки! Ось перед нами вода глибока, дорога далека. Бог знає, чи дійдемо до цїли, чи вернемо живі. Треба вам, дітоньки, висповідати ся і покуту відбути, а як у кождого буде чисте сумлїнє, то й дорога не така страшна буде.

— Добре. Ходїмо шукати попа.

— А коли добре — мовила Лисичка — то на що вам попа шукати? Аджеж я Черничка, духовна особа така сама, як і піп. Ходїть лишень одно за одним за мною у отсю нору, то я вас висповідаю.

Знайшла Лисичка нору під каменем, влїзла до неї мов до сповідальниці тай кличе Півня:

— Ну, Півнику, дитино моя, ходи сюди близше, признавай ся, чим ти Бога образив?

— Не знаю, Лисичко. Здаєть ся, нїчого злого не зробив.

— Ой ти грішнику, грішнику! — скрикнула Лисичка. — А хиба-ж то не гріх, що ти досьвіта пієш і людям спати не даєш? А то хиба не гріх, що ти пієш у друге геть перед сьвітом, а подорожні думають, що вже свитає, рушають у дорогу і попадають ся в руки розбійникам? Адже се тяжкі гріхи, і за них тілько одна може бути покута — смерть!

І Лисичка вхопила Півника, заволокла його до нори, загризла на смерть і з'їла. А потім облизавши ся і дібравши покірного голоска, вистромила головку з нори і кликнула:

— А тепер ти, моє Голубятко! Підійди близше, на тебе черга признати ся до всїх гріхів.

— Які-ж там у мене гріхи, Лисичко-черничко?

— Ой небоже! — скрикнула Лисиця. — Невжеж се не гріх, коли ти по полю лїтаєш і зерно з поля, сьвіжо

посіяне, видзьобуєш і пшеницю з колося пеш? Се такий страшний гріх, що його тілько смертю можна спокутувати, як слїд.

І заким ще Голуб отямив ся, вже Лисиця вхопила його за головку, загризла і затягла до своєї нори. А потім вихиливши голову, кличе Селезня.

— Ходи й ти, небоже, сповідати ся!

— Та чого мінї сповідати ся? — відмовляє Селезень. — Хиба я чим Бога прогнївив?

— Ой синку, синку, не говори так! — побожно зітхаючи, мовила Лисиця. — Наблизи ся тілько сюди до мене, я тобі повім, який у тебе гріх на душі.

— Ну, кажи, я й відси чую, — мовив осторожний Селезень.

— Страшний гріх! Аджеж се ти у короля корону вкрав і собі на голову настромив! Поглянь лише в зеркало, як у тебе вся голова вилискуєть ся!

— Не правда, Лисичко! Не крав я королївської корони! Се ти сама вкрала її.

— Я? — скрикнула Лисичка. — Як ти можеш се говорити?

— Бо у мене сьвідки є — мовив Селезень. — Ось зажди лишень тут, я їх зараз приведу.

Лисичка думала, що Селезень приведе їй Качок, Гусий або иньших своїх свояків, і почала скубти Голуба, з'їла його й жде в своїй норі.

Тимчасом Селезень іде дорогою, аж на зустріч йому стрілець. Уже намірив ся, вже курок відвів, щоби вбити Селезня, та сей крикнув до него:

— Стрільче, стій, не вбивай мене! Ходи за мною, я тобі покажу Лисичину нору і ще й саму Лисицю викличу.

Зібрав ся Стрілець, пішов за Селезнем, засів у корчах і навів стрільбу просто на вхід нори. А Селезень наблизив ся до нори тай кричить:

— Лисичко, Лисичко, виходи!

— А що там? — питає Лисичка з середини.

— Се я, Селезень, прийшов і сьвідків привів.

— Ходи з ними до хати.

— Ні, Лисичко, вони не хочуть до твоєї хати, бо їм там за тісно буде.

— Хиба їх так богато?

— Ні, Лисичко! Та що там балакати! Вийди, то сама побачиш.

Ледво Лисичка вихилила голову з нори, аж тут ручниця грим! Ударило Лисиці мов горючим полумям у очи. Тілько й могла, що скрикнути на Селезня:

— А куций день! А чорна година на тебе і на твоїх съвідків!

Се були її остатні слова.

МУРКО і БУРКО.

Був собі в одного господаря Кіт Мурко, а у другого Пес Бурко. Хоч то Пес і Кіт звичайно не люблять один другого, та Мурко з Бурком із самого малку були великі приятелї.

От одного разу, саме в жнива, коли всї з дому позабирали ся в поле, бідний Мурко ходив голодний по подвірю і муркотїв дуже жалібно. Рано ґосподиня вибираючи ся в поле забула дати йому їсти. — значить, прийде ся бідному терпіти аж до вечера. До лїса було далеко йти, в стрісї воробчиків не чутно нїяких; що тут бідному Муркови на сьвітї Божім робити?

— Ей — подумав він собі — он там у сусїда на шпіхлїрі голуби водять ся. Я колись лиш одним оком заглянув: у

двох гнїздах є молоді голубята, такі ситі та гладкі, як подушечки. От би мінї таке одно голубятко в пригодї стало! Та ба, Бурко по подвірю ходить, шпіхлїра стереже. Хоч то ми з ним і приятелї, та я то добре знаю, що на шпіхлїр він мене не пустить. Нема що й говорити з ним про се. Зовсїм собача вірність у него!

Але голод не тїтка. Муркови чим раз гірше докучав порожнїй живіт, от він і почав міркувати, як би то здурити Бурка та спровадити його геть із подвіря. При голоднім животї швидко думки йдуть до голови. От за малу хвилю мій Мурко біжить до Бурка, мов не знати з якою доброю новиною.

— Слухай, Бурцю, — кричить з далека. — Приношу тобі добру вістку. Ось власне тепер я сидїв за селом на високій лиші, — знаєш, там на роздорожі коло хреста. Сиджу собі та чатую на Воробчиків, коли бачу, а з сусїдного села біжить межею якийсь Пес і несе в зубах ковбасу — та таку довжезну,

що оба кінці геть поза ним землею волочать ся. Приніс під липу, оглянув ся довкола, чи не підглядає хто, живенько випорпав під коренем добру яму, запорпав ковбасу і ще й каменем на знак привалив тай побіг. От така то благодать! Я ледво всидів на липі, так мині запах до носа вдарив. Та що з того, не міг я поживити ся нею, бо камінь тяжкий, тай глини бестия напорпав богато. То може би ти, братіку....

Ще Мурко й не скінчив своє оповіданє, коли Бурко зірвав ся на рівні ноги і мов вихор полетів за село під липу шукати ковбаси. Він бідний також не дуже до переситу наїдав ся, мяса рідко й нюхав, а ковбаса хиба в снї часом йому приснила ся. А тут на тобі, така ласка Божа під липою закопана, ще й каменем привалена! Драпнув Бурко так, що аж закурило ся за ним. А Мурковп тілько того й треба було. Не тратячи анї хвилї часу, він горі углом видрапав ся на шпіхлїр, вибрав собі котре найтовстійше голубятко, вхопив

його в зуби, загриз тай гайда з ним до своєї хати. Там він виліз на загату, положив голубятко перед себе та почав хрупати, радісно муркотячи. Тимчасом Бурко прибіг до липи, шукає, нюхає, порпає — нема ані каменя, ані глини, а ковбаси й духу не чути. Вертає бідний мов із лихого торгу до дому тай біжить просто на Муркове, обійстє щоби пожалувати ся приятелеви, по що його здурив. Та ставши за углом, він почув, як Мурко облизуючи ся від крови з голубятка, балакає сам до себе:

— Ото дурень той Бурко! Він десь тепер певно вганяє попід липу, язик висолопивши, та шукає ковбаси, а не знає, що я єго голубятком так славно пообідав!

Драпнула Бурка по серці така фальшивість приятеля і завзяв ся відплатити йому. Усьміхаючись, він підійшов до загати тай мовить:

— Ей, Мурку, Мурку! Ти гадаєш, що ти мене здурив, що я повірив твоїй байці про ту ковбасу? А я сидів за

плотом і бачив, як ти з нашого шпіхліра голубятко взяв. Та нащо тобі від мене крити ся? Чому було не сказати просто? Хиба я приставлений голубят пильнувати? Се не моя худоба. Я й сам був би не від того, щоби часом одно-друге схрупати. От хоч і зараз. Ану ходи та подай ще й мині одно, а собі можеш і ще одно взяти.

Дуже втішив ся Мурко чуючи таку мову, бо звісно, злому завсїгди радісно, коли пізнає, що й другий, кого він мав за чесного, такий самий злодій, як і він. І скочив Мурко з загати, щоби привитати ся з Бурком, та сей в тій хвилї хап його за карк і роздер.

ЛИСИЧКА КУМА.

Був собі раз Вовчик братїк і Лисичка сестричка і задумали вони взяти ся чесно на хлїб працювати. Винаймили собі нивку поля і змовили ся посадити на нїй картофлю. В ранцї рано вибрали ся обоє до роботи, ямки робити та картофлю садити. Дома поснїдали, що там Бог дав, а щоби в полудне не бігати до дому, взяли від разу з собою обід і полуденок: глечик меду і кошик паляниць. Поклали страву між корчі, а самі перехрестивши ся тай до роботи.

Коплють, коплють, та Лисиці швидко навкучила чесна праця. Нїби то копле, а сама думає, як би то вихопити ся та в корчи медку полизати. Ось у недалекім болотї поміж тростиною загукав Гук на все горло:

— Гуп, гуп, гуп!

— Зараз, зараз, сватоньку, — скрикнула Лисичка, немов би то її кликано. І вже кинула мотику тай забирає ся йти.

— А куди ти Лисичко? — питає її Вовчик братїк.

— Хиба не чуєш, сват Гук мене кличе.

— Та чого?

— Ми ще з ним учора балакали: бачиш, у него сьогоднї хрестини, то він просить мене за куму.

— Га, коли так, то йди, тілько не бари ся.

— Я заразісїнько верну! — мовила Лисичка. — Копли собі свій загонець, я тебе здогоню.

Побігла Лисичка в корчі, зараз до горщика, попоїла добре меду, закусила паляницею, все чистенько позавязувала, пооблизувала ся тай іде до Вовчика, з пишна поводячи хвостом — звичайно, кума.

— А що, вже по хрестинах? — питає Вовчик.

— Та вже — мовить Лисичка.

— А що там Бог дав?

— Хлопчика.

— А як же його охрестили?

— Початочок.

— Ото імя! Я ще й не чував такого — мовив Вовчик. Лисичка нїчого не мовила, але взяла ся пильно до роботи.

Може так минула година, а може й дві, — знов Лисичцї захотїло ся медку полизати. І ледво Гук з болота загукав, а вона на весь голос кричить:

— Зараз, сватуню, зараз!

— А то що, Лисичко? — питає Вовчик.

— Та бачиш, там друге дитинятко у свата народило ся, ще раз на хрестини просить.

— Ну, що, коли просить, то йди, тілько не бари ся.

— Я заразісїнько, Вовчику! — мовила Лисичка тай шмиг у корч. За-

раз до горнятка, наїла ся добре меду, паляницею закусила, так що з їх спільного полуденку вже мало що й лишило ся, тай вертає до Вовчика.

— О, ти вже тут! Уже по хрестинах?

— Та вже.

— А що-ж там Бог дав?

— Та дівчинку.

— А як її охрестили?

— Серединка.

— Ото! Я ще й не чував такої назви — дивував ся Вовчик.

— У Гуків, Вовчику, все такі незвичайні назви дають. На те вони голосні птахи.

Попрацювали знов з годину, і знов Лисичці запах дуже медок, і ледво тілько Гук загукав із тростини, а вона кричить:

— Іду, сватоньку, йду!

— Та куди йдеш, Лисичко?

— Хиба не чуєш, що сват іще раз за куму просить.

*

— Що за диво, що він тебе так часто за куму просить? — мовив Вовчик.

— Бо мене дуже любить, Вовчику.

— Ну, то йди-ж, а не бари ся, треба роботу кінчити.

— Я зараз тут буду, Вовчику. Роби, не бій ся, я своє зроблю.

Побігла Лисичка до корча, виїла решту меду з горщика, схрупала решту паляниць, усе поперевертала тай іде до Вовчика.

— А що, вже по хрестинах?

— Та вже.

— А що там Бог дав?

— Хлопчика.

— А якже-ж його охрестили?

— Остаточок.

— Ну, що-ж, нехай здоров росте.

Копали так, копали, аж ось уже й полудне. Вовчик давно зголоднів, та все якось встидає ся признати ся, а далі кинув мотику тай каже:

— Ну, на тепер досить. Чи не пора обідати?

— Певно, що пора, Вовчику братїку, — мовить Лисичка, а сама нїби то копле, пильнує роботи.

— А ти-ж не голодна?

— Та нї, Вовчику, іди ти сам та пообідай, мене там на хрестинах погостили.

Пішов Вовчик у корчі, дивить ся — ого! Горщик порожний, аж вилизаний від меду, кошик перевернений і палянниць анї кришки нема! Аж тепер зрозумів, куди се Лисичка-сестричка так часто на хрестини ходила! Аж тепер йому вияснило ся, які то вона своїм похресникам чудернацькі назви давала!

— А, так ти така, погана Лисице! — скрикнув Вовчик. — Хочеш мене роботою і голодом на смерть заморити, а сама всю страву пожерла! Чекай же! Я тебе за те саму розірву і на обід згамкаю!

Почула Лисиця Вовчиків крик, побачила, який він біжить злосливий та недобрий, і не чекала довго. Дала ногам знати та до лїса, а в лїсї шусть

у першу нору, яку надибала під корінєм старого дуба. Думала, що сховає ся зовсїм, але Вовчик таки встиг побачити кінчик єї хвоста, як Лисичка його втягала до нори. Прибіг тай кричить.:

— Ага, ти тут? Вилїзай мінї зараз! Не сховаєш ся від мене.

Та Лисичка не дурна. Сидить у норі, анї пари з рота.

— Не обзиваєш ся? Добре! Чекай лише, я тебе досягну.

Скочив Вовчик, виломав довгу клюку, застромив у нору тай шпортає. Думка була вхопити Лисичку за ногу тай витягти на сьвіт божий. Не похопила ся Лисичка, а клюка хап її за ногу. Нора тїсна, Вовк почувши, що щось зачепив, так тягне, що є сили. От Лисичка, хоч і як їй мурашки по за плечима бігали, почала реготати ся тай кричати:

— Ото дурний! Зачепив за дубовий корінь тай тягне. Думає, що мене за ногу вхопив. Тягни, дурню, тягни!

Почувши се Вовк, пустив Лисиччину ногу тай почав знов шпортати клюкою, поки не зачепив справдї за дубовий корінь.

— Ай, ай, ай! Моя ноженька! — закричала Лисичка, а дурний Вовк з радости як почав тягти, поки сам не змучив ся і клюку не зломав. Тодї плюнув і пішов геть і зарік ся з Лисичкою більше не мати нїякої спілки.

ВІЙНА МІЖ ПСОМ І КОТОМ.

Був собі раз у господаря Пес, що жив у великій приязни з Вовком. Зійдуть ся бувало на краю ліса під старим дубом тай балакають собі то про се, то про те: Пес оповідає Вовкови, що чувати в селї, а Вовк Псові передає лїсові новини.

Раз якось говорить Вовк до Пса:

— Слухай, Гривку. Я чув, що у твойого господаря Свиня має молоді.

— Се правда. Дванацятеро поросят привела. Гарні такі, кругленькі, рожевенькі, аж любо дивити ся.

— Ай, ай, ай! — зацмокав Вовк. — Аж менї слина на язик набігає. Дванацятеро, мовиш? Ах, мушу ще сеї ночи навідати ся до них.

217-49

— Ні, Вовчику — мовив Пес. — Не чини сего! Тямиш, яка була умова між нами? Будемо собі приятелями, я тобі буду розповідати все, що є нового в селі, але ти за те не сьміеш ніколи ходити до мойого господаря. Раз ти йому шкоду зробиш, то й нашій приязни амінь.

— Е, що — мовив Вовк — про таку дурницю мали-б ми сварити ся? Адже дванацятеро поросят! Навіть значно не буде, як я одно або двоє схрупаю.

— Ні, Вовчику — остерігав Пес — не ходи до нас! Готова бути біда.

— Яка біда? Не бій ся! Я так легесенько залізу до хліва, так делікатно там справлю ся, що ніхто й не почує.

— Але я почую.

— Ти? Алеж надіюсь, що ти будеш тихо, що не схочеш видавати свойого приятеля.

— Добре тобі говорити! — сумно мовив Пес. — Не видавати приятеля! Алеж господар ще більший мій приятель,

дає менї їсти, то як же менї байдуже дивити ся на його шкоду? І що він скаже менї потому?

— Роби як знаєш — мовив Вовк — а я мушу до твоїх свиней навідати ся і раджу тобі бути тихо.

Надійшла ніч. Вовк додержав слова, приплів ся з лїса тай суне просто до хлїва. Побачив се Пес тай міркує собі:

— Що маю робити? Зажду троха. Коли Вовк справдї справить ся тихо, то нехай собі робить, що хоче. Але при найменьшім крику в хлївї і я не буду мовчати.

І справдї, ледво Вовк крізь шпарку пропхав ся до хлїва, почула його Свиня тай як закричить! Поросята собі як не завищать, а Пес почувши, се, як не загавкає, як не завиє! Посхапували ся господарі та до хлїва, аж там Вовк. Кинули ся на него, і поки неборак успів назад шмигнути крізь шпарку, всипали йому такого бобу, що пару день нїкуди

не ходив, тілько лежав у лісі та вилизував ся.

Пес не ходив уже на край ліса з Вовком на розмову, але по якімось часі Вовк сам вечером прийшов до него, станув за ворітьми тай мовить:

— Ага, Гривку! Такий то ти добрий приятель. Чекай, чекай! Не забуду я тобі сего!

— А хиба я не казав тобі, щоб ти не йшов до мойого господаря? — мовив Гривко.

— А хиба я не велів тобі мовчати? — огризнув ся Вовк.

— Але ти казав, що справиш ся тихо в хліві, тямиш? Поки було тихо, я мовчав. А по що-ж ти зайшов собі в сварку зі Свинею?

— Та який там біс заходив з нею в сварку? — люто буркнув Вовк. — Ледво я до хліва, а вона в крик. Але я не я буду, коли їй се подарую. Слухай, Гривку, не роби дурниць! Дай менї слово, що будеш мовчати, а я прийду сьогоднї в ночи до Свинї в гостину.

— Про мене, приходи — мовив Гривко — тілько памятай, щоб у хліві було тихо. Скоро там найменьшого гармідеру наробиш, я не можу довше мовчати.

З тим Вовк і пішов, а о півночи суне знов до хліва. Але Гривко не дурний був і шепнув Свині, щоб не спала і мала ся на осторозі, бо Вовк обіцяв ся навідати ся до неї. Ще Вовк і голови не встиг просунути в шпарку, а вже Свиня з поросятами наробила в хліві такого репету, а Гривко так жалібно почав вити під хатними вікнами, що Вовк чим дуж мусів драпцювати то ліса.

Знов минуло кілька день. Гривко не виходив під дуба на розмову з Вовком, а Вовк не приходив до Свині навідувати ся. Аж одного вечера дивить ся Гривко — стоїть Вовк за воротами і махає до него. Підійшов близше.

— А що, Гривку — мовить Вовк ніби ласкаво — чому не виходиш під ліс? Забув про старого приятеля? Не кортить тебе побалакати?

— Не кортить — мовив Гривко.

— Ах ти Юдо! Ах ти Скаріоте! — крикнув на него Вовк. — Ти думаєш, що я тобі подарую? Думаєш, я не знаю, що ти остеріг Свиню? Але чекай, вийдеш ти менї колись за ворота, а вже я не я буду, коли не підстережу тебе! А тодї, будь певен, поти твойого житя!

— Га, що-ж дїяти — мовив Гривко. — Раз мати родила, раз і вмирати треба. Я то й знав, що наша приязнь не довговічна. Але памятай же й ти, Вовче, що я й тебе можу підстерегти і підвести на біду.

— Ах, ти собаче поколїнє! — лютував Вовк за ворітьми. — Ти ще сьмієш менї грозити? Зараз менї ладь ся зо мною на війну! Побачимо, чия візьме. Від нинї на третїй день маєш менї ставити ся зі своїм лицарством коло дуба на полянї. Розумієш? А як не станеш, то горе тобі! Я зі своїми лицарями прийду сюди, витягнемо тебе за вуха з твоєї собачої буди і розірвемо на шматочки.

З тим Вовк і пішов. Прибігши до ліса, він подав ся просто до ведмежої ґаври, а ставши перед Ведмедем поклонив ся йому чемно тай мовить:

— Слухайте, вуйку Бурмило, я до вас з великою просьбою. Зайшла у мене сварка з Псом Гривком, і я видав йому війну. Так чи не були-б ви ласкаві станути менї до помочи?

— Розуміє ся, розуміє ся, що стану! — відповів Ведмідь. — Сему драбузї варто вже раз доїхати кінця.

Радісний побіг Вовк далї і здибав дикого Кабана.

— Слухайте, стрику Порѝличу, — мовив Вовк. — Станьте менї до помочи! За три дни у мене велика війна з Псом, то я збираю що найчільнїйше лїсове лицарство.

— Гаразд, гаразд — мовив Кабан. — Стану напевно.

На третього покликав Вовк ще Лиса Микиту. Поміркували разом, що вже досить мають сили, а коли настав умовле-

ний день битви, пішли під дуба, дожидаючи противника.

Тимчасом Пес Гривко тяжко зажурив ся, почувши, як Вовк визиває його на війну.

— Що менї на сьвіточку Божім робити? — думав він собі. — І яких менї лицарів кликати на сю війну? Нї, мабуть доведеть ся таки пропасти.

Оттак думав бідний Гривко день, думав другий день і нїчого не міг видумати. Вже й їда його не береть ся, звісив голову і ходить мов сам не свій.

— Ей, Гривку, а тобі що таке? — окрикнув його Кіт Мурко, його добрий товариш і приятель.

— Ет! Що тобі говорити! — нерадо мовив Гривко. — Нещастє моє, тай годі, і ти певно не поможеш менї.

— Ну, говори, говори! — настоював Мурко. — Поможу не поможу, а бодай розважу твою тугу.

Гривко розповів Муркови про свою пригоду з Вовком.

— Не турбуй ся, братїку — мовив Мурко. — Я тобі стану до помочи. Іди тілько, поклич іще Гусака і Качура, то маю надію, що ми не повстидаємо ся в тій війні.

Послухав Гривко розумної ради, запросив Качура і Гусака, а ті обіцяли йому свою поміч у війні.

Настав умовлений день. Ще не сьвіт, не зоря, вирушив Гривко зі своїм лицарством на війну. Передом іде Гусак і ґеґає в-одно, точнісінько мов у барабан бє: тра-та-та! тра-та-та! За ним рядом маширують Гривко і Мурко, попіднимавши в гору хвости, мов вояки карабіни, а з заду йде Качур, та все головою до землї нипає і розсудливо приговорює: так-так-так! так-так-так!

Вовк тимчасом, дожидаючи ворогів, звелїв Ведмедеви вилїзти на дерево і уважати на прихід ворожого війська та сповістити решту товариства, яке воно. Лис Микита став на передї і підняв свій хвіст як фану; Вовк стоїть під дубом, а Кабанови веліли зарити ся

в купу листя і там сидіти в засідці, щоби в рішучій хвилі міг наробитм по-страху між ворогами. Ось показало ся вороже військо.

— Слухайте, братчики! — говорить з дерева Ведмідь. — Ідуть уже, йдуть наші вороги! Тай страшні-ж! Попереду барабанщик іде — чуєте, як барабанить?

— Чуємо — з острахом промовили лицарі.

— А за ним ідуть два люті стрільці з карабінами.

— Ой лишенько! — скрикнули в один голос Вовк і Лис. — Буде по нас!

— А з заду якийсь чарівник іде, тим стрільцям духа додає, мабуть кулі за ними збирає та все в низ показує і говорить: так, так, так!

— Ой, се він на мою душу важить! — простогнав Кабан, лежачи під листєм.

— Що-ж робити, братчики? — промовив Вовк. — Не гарно-ж нам утї-

кати з війни, навіть не трібувавши бою. Ану тілько сьміло на них!

Але не встиг він скінчити своєї промови, коли Кіт побачивши з далека, як щось рушає ся і шелестить серед листя, подумав, що се миш, і що духу кинув ся туди. Тимчасом се був хвіст Кабана, що сам лежав тихесенько під листєм, але зо страху, сам про те не знаючи, рушав хвостом. Своїми острими пазурями впив ся Кіт Кабанови в хвіст і почав гризти його зубами. Ошалілий з перестраху і з болю Кабан заквичав страшенно і кинув ся тікати. Тодї Кіт ще дужше переляканий запрускав, згорбив ся, мов стріла скочив на дуба і поліз до гори деревом.

— Ой Господи! — скрикнув Ведмідь, що з гори слїдив за ходом битви. — Се-ж мабуть смерть моя лїзе!

І він попер ся й собі-ж горі деревом, тїкаючи від лютого ворога, але швидко підхопив ся на таку тоненьку гиляку, що не видержала його тягару, вломала ся, і бідний вуйко як колода

гепнув з дерева на землю. Та ба, і тут не було коли довго спочивати! Пес, побачивши Лиса, кинув ся на него і вхопив — що правда, не за голову, а тілько за хвіст. Неборака Лис шарпнув ся що сили і лишивши хвіст у Гривкових зубах, шурнув що духу. В тій хвилї гепнув і Ведмідь з дерева і хоч був ледво живий з болю і зо страху, схопив ся на рівні ноги тай попер у лїс. Розуміють ся, що по такім страшнім розгромі всего лицарства не лишало ся й Вовкови нїчого, як дати ногам знати.

Оттак то Пес зі своїми товаришами одержали блискучу побіду над Вовком, а отрубивши її як слїд і постоявши троха на полянї, пішли радісно до дому. А розгромлені лицарі зійшли ся далеко в лїсї коло Ведмедевої ґаври і почали пригадувати, які то страховища перетерпіли вони в тій війнї.

— Е, не штука було побідити нас маючи два карабіни! — мовив Вовк.

— А менї, братчики, адіть, який

шмат хвоста мечем відсїкли! — мовив Кабан.

— А я не инакше міркую, тілько на мене кинули бомбу, що так менї весь хвіст гладко відчикрижила! — говорив Лис Микита.

— А я й не тямлю, що зо мною було, — стогнав Ведмідь. — Те тілько тямлю, що я перший і остатнїй раз в житю пробував лїтати! Хай йому цур! Летїти ще сяк так, але сїдати дуже погано.

ФАРБОВАНИЙ ЛИС.

Жив собі в однім лїсї Лис Микита, хитрий-прехитрий. Кілько разів гонили його стрільцї, тровили його Псами, заставляли на него зелїза або підкидали йому затроєного мяса, нїчим не могли йому доїхати кінця. Лис Микита кпив собі з них, оминав усякі небезпеки, ще й иньших своїх товаришів остерігав. А вже як вибрав ся на лови — чи то до курника, чи до комори, то не було сьмілїйшого, вигадливійшого та зручнїйшого злодія над него. Дійшло до того, що він нераз в білий день вибирав ся на польованє і нїколи не вертав з порожними руками.

Се незвичайне щастє і та єго хитрість зробили його страшенно гордим.

Йому здавало ся, що нема нїчого неможливого для него.

— Що ви собі думаєте! — величав ся він раз перед своїми товаришами. — Доси я ходив по селах, а завтра в білий день піду до міста і просто з торговиці Курку вкраду.

— Ет, іди, не говори дурниць! — уговкували його товариші.

— Що, дурниць! Ану побачите! — решетив ся Лис.

— Побачимо, або й не побачимо. Там Пси купами по вулицях ходять, то вже хибаб ти перекинув ся в Блоху, щоб тебе не побачили і не роздерли.

— Отже побачите, що і в Блоху не перекину ся і не розідруть мене! — товк своє Лис і поклав собі міцно зараз завтра, в сам торговий день побігти до міста і з торговиці вхопити Курку.

Але сим разом бідний Микита таки перечислив ся. Поміж коноплї та кукурудзи він заліз безпечно аж до передмістя; огородами, перескакуючи плоти та ховаючи ся між яриною, дістав ся

аж до середмістя. Але тут біда! Треба було хоч на коротку хвильку вискочити на вулицю, збігати на торговицю і вернути назад. А на вулиці і на торговиці крик, шум, гармідер, вози скриплять, колеса туркочуть, коні гримлять копитами, свині квичуть, жиди шваркочуть, селяни гойкають — одним словом клекіт такий, якого наш Микита і в снї не бачив і в горячці не чував.

Але що дїяти! Наважив ся, то треба кінчити те, що зачав. Посидівши пару годин у буряні коло плота, що притикав до вулиці, він освоїв ся трохи з тим гамором. Позбувши ся першого страху, а надто роздивившись ся по троха, куди і як найлїпше бігти, щоб осягнути свою цїль, Лис Микита набрав відваги, розбіг ся і одним духом скочив через пліт на вулицю. Вулицею йшло і їхало людей богато, стояла курява, Лиса мало хто й запримітив, і нїкому до него не було дїла. От Пес та Пес — думали собі люде. А Микита тому й рад. Знитив ся, стулив ся та ровом як не чкурне

просто на торговицю, де довгим рядом сидїли жінки, держачи на решетах, в кошах і кобелях на продаж яйця, масло, сьвіжі гриби, полотно, сїмя, курей, качок і иньші такі гарні річи.

Але не встиг він добігти до торговиці, коли йому на стрічу біжить Пес, з иньшого боку надбігає другий, там видить третього. Псів уже наш Микита не здурить. Зараз занюхали, хто він, загарчали тай як не кинуть ся до него! Господи, яке страхітє! Наш Микита скрутив ся мов муха в окропі: що тут робити? куди дїти ся? Не довго думаючи, він шмигнув у найблизші отворені сїни, а з сїней на подвірє. Скулив ся тут і роздивляє ся, кудиб то сховати ся, а сам надслухує, чи не біжать Пси. Ого! Чути їх! Уже близько! Бачить Лис, що на подвірю в кутї стоїть якась дїжа. От він не довго думаючи, скік у дїжу тай сховав ся.

Щастє мав, бо ледво він щез у дїжі, коли надбігли Пси цїлою купою, дзявкаючи, гарчачи, нюхаючи.

— Тут він був! Тут він був! Шукайте його! — кричали передні.

Ціла юрба кинула ся по тісненькім подвірю, по всіх закутках, шукають, порпають, нюхають, драпають — Лиса анї слїду нема. Кілька разів підходили й до дїжі, але негарний запах, який ішов від неї, відгонював їх. Вкінцї не знайшовши нїчого, вони побігли далї. Лис Микита був уратований.

Уратований, але як!

В дїжі, що так несподївано стала йому в пригоді, було більше як до половини синьої, густо на олії розведеної фарби. Бачите, в тім домі жив маляр, що малював покої. паркани та садові лавки.

Власне завтра мав малювати якийсь великий шмат паркану і від разу розробив собі цїлу дїжу фарби тай поставив її в кутї на подвірю, щоб мав на завтра готову. Вскочивши в сю розчину, Лис Микита в першій хвилї занурив ся в неї з головою і мало не задусив ся. Але потім, дiставши заднїми ногами дна

бочки, став собі так, що все єго тїло було затоплене в фарбі, а тілько морда, також синьо помальована, трошечка вистирчала з неї. Оттак він вичекав, поки минула страшна небезпека. Серце у бідолахи било ся сильно, голод крутив кишки, запах олії майже дусив його, але що було дїяти! Слава Богу, що живий! Тай то ще хто знає, що буде. Ануж надійде господар бочки і застане його тут?

Але й на се не було ради. Майже вмираючи зо страху, бідний Лис Микита мусїв сидїти в фарбі тихо аж до вечера, знаючи добре, що як би тепер, у такім строю, появив ся на вулиці, то вже не Пси,але люде кинуть ся за ним і не пустять його живого. Аж коли змеркло ся, Лис Микита прожогом вискочив із своєї незвичайної купелї, перебіг вулицю і неспостережений нїким, ускочив до садка, а відси бурянами, через плоти, через капусти та кукурузи чкурнув до лїса. Довго ще тягли ся за ним синї слїди, поки фарба не обтерла ся троха

або не висхла. Вже добре стемніло ся, коли Микита добіг до лїса і то не в тім боцї, де була єго хата, а геть у противнім. Був голодний, змучений, ледво живий. До дому треба було ще бігти зо дві милї, але на се у него не ставало вже сили. Тож покріпивши ся троха кількома яйцями, що знайшов у гнїздї Перепелицї, він ускочив у першу лїпшу порожню нору, розгорнув листє, зарив ся в ньому з головою і заснув справдї як по купели.

Чи пізно чи рано встав він на другий день, сего вже в книгах не записано, — досить, що вставши з твердого сну, позїхнувши смачно і сплюнувши тричи в той бік, де вчора була йому така немила пригода, він обережненько, лисячим звичаєм, виліз із нори. Глип-глип! Нюх-нюх! Усюди тихо, спокійно, чисто. Заграло серце в лисячій груди. Сама добра пора на польованє! — подумав. Але в тій хвилї зирнув на себе — Господи! Аж скрикнув небораченько. А се що таке? З переляку він

кинув ся тїкати, але ба, сам від себе не втечеш! Зупинив ся і знов придивляє ся: та не вже се я сам? Не вже се моя шерсть, мій хвіст, мої ноги? Ні, не пізнає, не пізнає тай годі! Якийсь дивний і страшний звір, синій-синій, з препоганим запахом, покритий не то лускою, не то якимись колючими ґузами, не то їжовими колючками, а хвіст у него — не хвіст, а щось таке величезне та важке, мов довбня або здоровий ступернак і також колюче.

Став мій Лис, оглядає те чудовище, що зробило ся з него, обнюхує, пробує обтріпати ся — не йде. Пробує обкачати ся в траві — не йде! Пробує драпати з себе ту луску пазурами — болить, але не пускає! Пробує лизати — не йде! Надбіг до калюжі, скочив у воду, щоб обмити ся з фарби, — де тобі! Фарба олійна, через ніч у теплї засохла добре, не пускає. Роби, що хочеш, небоже Микито!

В тій хвилї де не взяв ся Вовчик братїк. Він ще вчора був добрий зна-

йомий нашого Микити, але тепер, побачивши нечуваного синього звіря, всего в колючках та ґудзах і з таким здоровенним, мов із мідї вилитим хвостом, він аж завив з переляку, а отямивши ся як не пішов удирати — ледво хлипає! Подибав у лїсї Вовчицю, далї Ведмедя, Кабана, Оленя — всї його питають, що з ним, чого так утїкає, а він тілько хлипає, баньки витріщив та знай тілько лепоче:

— Онтам! онтам! Ой, тай страшне-ж! Ой тай люте-ж!

— Та що, що таке? — допитують його свояки.

— Не знаю! Не знаю! Ой, тай сташенне-ж!

Що за диво! Зібрало ся довкола звіря чимало, заспокоюють його, дали води напити ся, Малпа Фрузя вистригла йому три жмінки волося з між очей і пустила на вітер, щоб так і його переполох розвіяв ся, але де тобі, все дармо. Бачучи, що з Вовком непорадна година, звірі присудили йти їм усїм у

той бік, де показував Вовк, і подивити ся, що там таке страшне. Підійшли до того місця, де все ще крутив ся Лис Микита, зирнули собі-ж тай кинули ся в ростіч. Деж пак! Такого звіря ні видано, ні чувано, від коли сьвіт сьвітом і ліс лісом. А хто там знає, яка в нього сила, які в нього зуби, які кіхті і яка його воля?

Хоч і як тяжко турбував ся Лис Микита своєю новою подобою, а все таки він добре бачив, яке вражінє зробила та його подоба зразу на Вовка, а отсе тепер і на иньших звірів.

— Гей — подумав собі хитрий Лис — та се не кепсько, що вони мене так боять ся! Так можна добре виграти. Стійте лишень, я вам покажу себе!

І піднявши в гору хвіст, надувши ся гордо, він пішов у глуб ліса, де знав, що є місце сходин для всеї лісової людности. Тимчасом гомін про нового, нечуваного і страшного звіря розійшов ся геть по лісі. Всі звірі, що жили в тім лісі, хотіли хоч з далека придивити ся

новому гостеви, але ніхто не сьмів приступити близше. А Лис Микита мов і не бачить сего, йде собі поважно, мов у глибокій задумі, а прийшовши на середь звірячого майдану, сів на тім пеньку, де звичайно любив сідати Ведмідь. Сів і жде. Не минуло й пів години, як довкола майдану нагромадило ся звірів і птахів видимо-невидимо. Всі цікаві знати, що се за поява, і всі боять ся її, ніхто не сьміє приступити до неї. Стоять з далека, тремтять і тілько чекають хвилі, щоби дати драпака.

Тоді Лис перший заговорив до них ласкаво:

— Любі мої! Не бійте ся мене! Приступіть близше, я маю вам щось дуже важне сказати.

Але звірі не підходили і тілько, ледво не ледво переводячи дух, запитав Ведмідь:

— А ти-ж хто такий?

— Приступіть близше, я вам усе розповім — лагідно і солодко говорив

Лис. Зьвірі троха наближили ся до него, але зовсім близько підходити таки не важили ся.

— Слухайте, любі мої — говорив Лис Микита — і тїште ся! Сьогодні рано сьвятий Миколай уліпив мене з небесної глини — придивіть ся, яка вона блакитна! — і ожививши мене своїм духом, мовить:

— Зьвіре Остромисле! В зьвірячім царстві запанував нелад, несправедливий суд і неспокій. Ніхто там не певний свойого житя і свойого добра. Іди на землю і будь зьвірячим царем, заводи лад, суди по правді і не допускай нїкому кривдити моїх зьвірів!

Почувши се зьвірі аж у долонї сплеснули.

— Ой Господи! Так се ти маєш бути наш добродїй, наш цар?

— Так, дїтоньки — поважно мовив Лис Микита.

Нечувана радість запанувала в зьвірячім царстві. Зараз кинули ся робити порядки. Орли та Яструби наловили

Курей, Вовки та Ведмеді нарізали Овець, Телят і нанесли цілу купу перед нового царя. Сей узяв часточку собі, а решту по справедливости розділив між усіх голодних. Знов радість, знов оклики зачудуваня і подяки. От цар! От добродій! От премудрий Соломон! Та за таким царем ми проживемо віки вічисті, мов у Бога за дверми!

Пішли дні за днями. Лис Микита був добрим царем, справедливим і мягкосердним, тим більше, що тепер не потребував сам ходити на лови, засідати, мордувати. Все готове, зарізане, навіть обскубане і обпатране приносили йому услужні міністри. Тай справедливість його була така, як звичайно у звірів: хто був дужший, той лїпший, а хто слабший, той нїколи не виграв справи.

Жили собі звірі під новим царем зовсїм так, як і без него: хто що зловив або знайшов, той їв, а хто не зловив, той був голоден. Кого вбили стрільці, той мусів згинути, а хто втік, той Богу дякував, що жиє. А про те всї були

дуже раді, що мають такого мудрого, могутного і ласкавого царя, а надто так неподібного до всіх иньших зьвірів.

І Лис Микита, зробивши ся царем, жив собі як у Бога за дверми. Тілько одного бояв ся, щоб фарба не злїзла з єго шерсти, щоби зьвірі не пізнали, хто він є по правдї. Длятого він нїколи не виходив у дощ, не йшов у гущавину, не чухав ся і спав тілько на мягкій перинї. І взагалї він пильнував, щоб нїчим не зрадити перед своїми мінїстрами, що він є Лис, а не жаден зьвір Остромисл. Так минув рік. Надходили роковини того дня, коли він настав на царство. Зьвірі надумали сьвяткувати врочисто той день і справити при тій нагодї великий концерт. Зібрав ся хор з Лисів, Вовків і Ведмедїв, уложено чудову кантату, і вечером по великих процесиях, обідах і промовах на честь царя хор виступив і почав сьпівати. Чудо! Ведмедї ревли басом, аж дуби трясли ся. Вовки витягали сольо, аж око вянуло. Але як молоді Лисички

в народніх строях задзявкотіли тоненькими тенорами, то цар не міг витримати. Єго серце було переповнене, єго обережність заснула, і він піднявши морду, як не задзявкає й собі по лисячому!

Господи! Що стало ся? Всї сьпіваки від разу затихли. Всїм міністрам і слугам царським від разу мов полуда з очей спала. Таж се Лис! Простїсїнький фарбований Лис! Ще й паскудною олїйною фарбою фарбований! Тьфу! А ми собі думали, що він не знати хто такий! Ах ти брехуне! Ах ти ошуканче!

І не тямлячи вже анї про єго добродїйства, анї про єго таку величану мудрість, а люті тілько за те, що так довго давали йому дурити ся, всї кинули ся на нещасного Лиса Микиту і розірвали його на дрібні шматочки. І від того часу пішла приповідка: коли чоловік повірить фальшивому приятелеви і дасть йому добре обдурити ся; коли який драбуга отуманить нас, обі-

дре, обреше, і ми робимо ся хоть дрібку мудрійшими по шкоді, то говоримо: Е, я то давно знав! Я на нїм пізнав ся, як на фарбованім Лисї.

ВОРОНИ І СОВИ.

I.

В однім великім лїсї гнїздило ся богато Ворон. Вони жили тут такою збитою купою, що в цїлім лїсї не було иньшого птаха анї зьвіря: весь лїс був одно вороняче царство. Тілько на середъ лїса стояли великі голі скали, в них була велика, обширна, темна печера, а в тій печері жили Сови так само великою купою, як Ворони в лїсї. В день Ворони були повними панами, кракали, сидїли по деревах і скалах, чули ся вповнї свобідними. Але коли прийшла нїч, і Ворони позасипляли в своїх гнїздах, тодї вилїтали Сови зі своєї печери, летїли просто до воронячих гнїзд, забивали кожда по одній Вороні і їли їх.

Довгий час терпіли Ворони се лихо, але далі не стало їм терпцю. Воронячий цар скликав одного дня весь свій народ на велику нараду і промовив до них:

— Слухайте, дітоньки. Нещастє наше з тими Совами! Нападають на нас по ночах, коли ми спимо і не можемо боронити ся. Лягаючи спати, ніхто з нас не є певний, чи встане завтра живий. Ні! так не можна жити! Що нам з того, що ми весь день мучимо ся, шукаємо поживи, годуємо дітий? А ті дармоїди весь день вилежують ся в своїх норах, а в ночи хапають нас як своїх! І адіть, ми працюємо — і нас раз у раз меньше, а вони дармують і плодять ся та множать ся на нашу загибіль. Аджеж як так піде далі, то швидко нас зовсім не стане. Радьте, дітоньки, що нам робити?

У того царя було пять міністрів, що ще радили єго батькови і сиділи на своїх урядах уже довгі літа. Почувши цареву бесіду, вони згідно потакнули головами і сказали:

— Спасибі тобі, царю, що ти скликав сю нараду! Видно, що дуже дбаєш за свій народ. Дай тобі, Боже, всего добра і многі літа прожити.

— Добре, добре — промовив стурбований цар. — Тілько-ж ви, мої мудрі міністри, скажіть тепер своє слово, що нам робити в тій тяжкій пригоді.

Тодї перший міністер, подумавши глубоко, промовив:

— Моя рада така, найяснійший царю: Сови сильні, ми слабші; Сови воюють у ночи, ми в ночи спимо і не бачимо нїчого. Що-ж ми можемо їм зробити? Найлїпше пішлїмо до них свойого післанця і просїмо, щоби зробили з нами мир, щоби дали нам спокій, хоч би нам прийшло ся дати їм навіть який окуп. Адже знаєш, що каже приказка:

З сильнїйшим не бори ся,
А радше покори ся.

— Гм — промовив цар, почувши таку раду. — Не перечу, що се дуже розумно, але — — ну, а ти, другий міністре, що скажеш?

— Найяснїйший пане — промовив другий мінїстер — менї се зовсїм не подобає ся, що радив мій поважний попередник. Просити ласки у нашого заклятого ворога? Не досить, що він повбивав так богато наших, то маємо ще йому кланяти ся, йому давати окуп? Нї! Чейже вороняче серце ще не спідлїло до решти! Радше помремо всї в чеснім бою, нїж так вижебрувати житє. А до того подумайте! Адже наші вороги не мають нї чести, нї сумлїня! Адже вони нападають на нас по ночи, вбивають сонних і безоружних! Чи ви думаєте, що вони пошанують наших післанців? А навіть як ми заключимо з ними спокій, то чи ви певні, що вони будуть додержувати присяги? Я певний, що не будуть. А в такім разї лїпше нам обернути всї сили на війну з ними, нїж думати про гнилу згоду.

— Дуже гарно говориш, мій друже — мовив на се цар, але... Ну, та послухаємо, що скаже третїй мінїстер.

Сей був старий, немічний і мовив захриплим голосом:

— Гай, гай! Певна річ, що не яло ся нам жебрати спокою, але як же нам і воювати з тими Совами? Всї знаємо, що вони міцнїйші від нас тим, що воюють по ночи і нападають на сонних. Видамо їм війну, то будьмо певні, що не дочекаємо й до першої битви, бо зараз першої ночи вони нападуть на нас і вимордують усїх до остатка. А моя рада одна: покиньмо сей нещасний лїс і те погане сусїдство, тїкаймо відси, поки живі та здорові, і шукаймо собі иньшого, безпечнїйшого осїдку.

— Гм, гм — муркотів цар, хитаючи головою. — Се також рада! Ну, але почуємо, що скаже четвертий мінїстер.

— Я би радив, найяснїйший царю, не квапити ся ані з війною, ані з заключенєм спокою, ані з утекою, а підождати, що буде далї. Ще, Богу дякувати, всї не гинемо. Ануж Сови спамятають ся і самі дадуть нам спокій — адже і у них може прокинути ся

сумлінє. Або ануж вони перенесуть ся десь у иньше місце? Все може бути, то найліпше підождімо, що час покаже.

Самий остатній поміж міністрами був старенький, згорблений Каркайло. До него обернув ся цар нарешті і мовив:

— Ну, а ти Каркайло що скажеш?

— А що-ж я можу сказати? Всї панове мої попередники радили дуже мудро. Добрий супокій, але тілько в свій час. Добра і війна, але також у свій час. Не зле навіть втекти від ворога, коли нема иньшої ради; не зле й підождати. Тілько то не добре, коли мій попередник радив зачекати, аж у Сов прокине ся сумлінє, і вони самі з доброї волї дадуть нам спокій. Гай, гай, дїтоньки! Ви мабуть думаєте, що ті Сови так собі з доброго дива розпочали з нами війну? Ой нї, се у них з давна, від дїдів-прадїдів такий звичай і така установа. А знаєте чому?

— Нї, не знаємо! — закричали Ворони.

— Ну, то слухайте-ж, я вам розповім, — мовив Каркайло.

II.

Було колись так, що всї птахи зібрали ся до купи і почали міркувати, що як же се так, що вони не мають царя? Десь люди мають стілько своїх царів, зьвірі мають Льва, а ми, бідні птахи, не маємо нїкого, хто-б нас боронив у нещастю і робив між нами порядок. Нїби то Орел називає ся нашим царем, але що нам з него за пожиток? Він собі гнїздить ся по найвисших горах, лїтає попід саме сонце, а на нас бідних птахів хиба тілько погляне, щоб одного або другого вхопити собі на страву. Що нам з такого царя, що не знає нашого житя, не дбає про наше горе?

Було там богато такого нарiканя. Кождий говорив, що знав: Кури кудкудакали, Гуси ґеґали, Качки квакали, Журавлї курлюкали, Бузьки клекотїли, дрібне

птаство пищало, — одним словом, гомін такий був, що не суди Господи. Тілько одна Сова, надувши ся, сидїла тихо і вдавала з себе страх мудру. Далї птахи завважили се і кажуть проміж себе:

— Гей, слухайте! Отся Сова мовчить, певно вона знає більше від нас усїх!

— Певнїсїнько — мовили иньші — адїть, яка у неї голова величезна.

— Ще й окуляри на носї! Та вона певно весь день у книгах та в письмах читає.

— Знаєте що, виберім її за царя. Нам мудрого царя дуже треба.

— Добре, добре!

Пішла така гутірка поміж усїм птаством, і всї крикнули:

— Добре, добре! Сова нехай буде нашим царем! Вибираємо Сову! Многая лїта Сові!

Як згода, то згода! Зараз почали зносити все, що потрібне для коронациї: пташачу корону, берло, царський плащ,

трон, кадило і дорогі масти. Почали ся сьпіви, Бузьки дзьобами викресали огню і розложили ватру, накидали в огонь пахучого кадила; одним словом, парада, як належить ся. Аж тут десь відкись надлїтає Ворона. Вона не була на нараді, а тепер летячи понад те місце, побачила пташину нараду і думає собі:

— Ов, а се що таке? Треба подивити ся близше!

А птахи й собі, побачивши Ворону, почали гомоніти:

— Ось летить Ворона! Варто би послухати, що вона скаже. Аджеж се також розумна птиця, з вéршки рибу виймає, — ану, може вона скаже нам щось мудрого.

Наблизила ся Ворона, привитала ся з гуртом тай питає:

— А що се у вас, панове, за зборище таке? Який празник справляєте? Чи Синицю замуж віддаєте, чи може Чижиковим дїтям іменини справляєте?

— Не вгадала! Не вгадала! — загули́ птахи. — Царя вибираємо.

— Царя вибираєте? От новина! Ну, ну, нївроку! А на кого-ж голосуєте?

— Та бачиш, на Сову. Думаємо, що вона наймудрійша з нас усіх, то нехай би царювала.

— Сова? Наймудрійша! Сова має нам царювати? Та що ви, подуріли чи очий не маєте? Оте головате опудало, ота криводзюба просторіка, що й слова по людськи не вміє сказати! Вона мовчить не для того, що все знає, а для того, що дурна як пень. А її окуляри, то одна мана, — вона навіть азбуки не знає! Ні, як має Сова бути нашим царем, то я зараз дам собі обскубти все пірє і запишу ся до Повхів або до Щурів і не хочу признавати ся до того, що з яйця виклювала ся! І не могли ви вибрати хоч Паву, хоч Журавля, хоч Соловія — то бодай би видно, що є чим похвалити ся. А зрештою по що вам нового царя, коли маєте Орла? Кажете, що він не дбає про вас. Та

певно, він не буде розщибати ся, щоб кождому до дзьоба віткнути все те, чого кому треба. Се не царське діло. Кождий дбай сам про себе. А для слабих уже се богато значить, коли в тяжкій годині можуть покликати ся на поміч міцнійшого. Нераз саме імя міцного заступника може відвернути від нас лихо так як від Заяців, що покликали ся на місяць.

— О, о, о! закричали птахи. — А се що за чудасія? Як то так Заяці покликали ся на місяць? Ану, говори!

— Слухайте — мовила Ворона — я вам розповім.

III.

Було то не в нашім краю, а далеко, далеко, в горячих сторонах. У однім величезнім лїсї жило стадо Слонів і мало собі свойого вийта Чотирозуба. Жили вони в тім лїсї віки вічисті супокійно, аж ось раз настала велика посуха. Всї калюжі, стави, озера і бо-

лота повисихали; Слони не мали де не тілько купати ся, але навіть раз угасити свою спрагу. В такім клопоті зібрала ся вся громада довкола свойого вийта і говорить до него:

— Слухайте, дядьку Чотирозубе, чи ви не бачите, яка біда притисла нас? Води нема нїде, хоч гинь. Ми всї ходимо вже по тижневи не миті, а наші дїти вянуть та гинуть зо спраги. Адже твоя річ дбати, щоб нам була вода!

— Я й дбаю, дїтоньки — промовив Чотирозуб. — Я вже перед тижнем вислав на всї боки посланцїв, щоб розвідали, де тут близько чи далеко є погожа вода, щоб нам була для нашої потреби.

Ще він не докінчив своєї промови, коли ось надійшли посланцї і говорять:

— Маємо воду! Маємо воду! Ходїть!

Не довго думаючи, зібрали ся всї Слони і рушили в дорогу. Ішли вони не довго й не коротко, а пять днїв і пять ночий, поки не дійшли до вели-

кого, а не глибокого озера, що лежало серед лісів на широкій рівнині порослій корчами та травами. Слонам страшенно подобала ся нова домівка. В озері могли купати ся і плюскотати ся цілісінький день, а вечером знаходили собі богату пашу на рівнині і в околичних лісах.

Але трафило ся так, що на тій самій рівнині з давен давна жила незлічена сила Заяців та Кріликів. Під кождим корчем були їх ямки випорпані в мягкій, пухкій землі. Легко зрозуміти, що як Слони закватирували ся сюди, то Заяцям прийшло ся круто. Зараз в перших днях Слони своїми ножищами порозтолочували богато Заячих гнізд, подусили богато молодих Заченят, а й старим Заяцям не одному допало ся: сему відтолочили одну ногу, другому дві, а вже котрому відтолочили голову, той був щасливий у Бога.

Бачучи таке своє нещастє, збігли ся всї Заяцї на раду. Там то було йойканя, плачу та нарiканя! Одні радили

забирати ся з сеї рівнини і тікати що духу, куди ноги несуть, бо деж таки! Слони такі великі і міцні, що Заяцям навіть не думати про те, щоб їм оперти ся. Але иньші, розумнійші, кажуть:

— Та чекайте-ж бо! Ще не амінь, щоб ми так нї сїло, нї пало, покидали свою рідну батьківщину. На кождий спосіб є таки спосіб. Треба тілько подумати.

Довго вони думали сюди і туди, і не могли нїчого видумати. Далї виступив один Заяць, Довгослух називав ся, і мовить:

— Чекайте, братя! Я маю спосіб і надію ся, що ще нинї позбудемо ся тих непрошених гостий.

І не говорячи нїчого більше, він пішов у гущавину, де пасли ся Слони. Наблизивши ся, він привитав їх чемненько і мовить:

— Заведіть мене до свойого війта, маю йому сказати щось дуже важне.

Слони завели його до Чотирозуба. Ставши перед ним на задні лапки, Заяць мовив:

— Великоможний пане! Приходжу до тебе не з власної волі, а яко посланець нашого ясного і безсмертного царя Місяця.

— Так? То Місяць є вашим царем? — мовив Слон.

— Так є, він наш цар і наш патрон. І він посилає мене до тебе і велить заявити тобі ось які слова: „Моє серце засмучене, моє лице затемнене, моя душа в тяжкій жалобі. Бо прийшли Слони, не питавши ся, заняли мою рівнину, не просивши ся, збовтали моє озеро, не дозволявши ся. І своїми ногами вони потолочили домівки моїх підданих, повбивали невинних дітий, покалічили старців і жінок, пролили на землю кров неповинну". І говорить тобі наш ясний цар Місяць моїми устами: „Загніваюсь тяжко на тих злочинців, переміню їм усю воду в кров а всю пашу в бодяки. напущу на них тяжкі хороби і зарази, коли захочуть довше противити ся менї".

Почувши сю промову, Слон Чотирозуб аж о сьвітї не стямив ся. Як кождий

такий валило він був добродушний і мягкосердний.

— Ой Господи! — скрикнув він. — Та ми-ж і не знали нїчогісїнько. Ой лишенько, і так нї з сего нї з того чи бач у які тяжкі гріхи вскочили. Ще й гнїв сьвятого Місяця на себе навели! Що-ж нам тепер робити?

— Ходи, великоможний пане — мовив далї Заяць Довгослух — ходи зо мною! Стань перед ясним лицем нашого патрона, перепроси його, може він тобі скаже, що маєш робити.

Слон з тяжким серцем пішов за Заяцем. Була ясна, місячна ніч. Місяць в повнї стояв на небі, а Заяць попровадив Слона просто до озера.

— Ось бач, великоможний пане — мовив він — наш патрон власне купає ся в своїм озері. Поклонись йому з далека, але не говори до него нїчого! Бачиш, який він сумний, які зморщки на єго лицї! Се він гнївається ся на вас.

Слон поклонив ся місяцеви і стояв тихо на березї озера.

— Доторкни ся трубою до сего посьвяченого озера — мовив далї Заяць. — Може сьвятенький Місяць дасть тобі який знак, що маєш робити далї.

Слон послухав Заяцевих слів і встромив свій хо́бот у воду. В тій хвилї гладка поверхність озера зморщила ся, захвилювала, і з нею разом захвилював також образ місяця відбитий у водї.

— Ну, тїш ся, великоможний пане! — радісно мовив Заяць. — Наш цар приймає твій поклін — бачиш, як прихильно похитав головою і велить тобі з твоєю громадою йти далї на схід сонця. Пройдете три днї дороги і знайдете там иньше озеро і иньшу рівнину і будете там жити щасливо.

Радісно поклонив ся Слон ще раз місяцеви і пішов. Ще сеї самої ночи всї Слони забрали ся з сего місця, а Заяцї живуть там і доси в спокою.

— Отсе, мої любі — мовила далї Ворона — що значить мати сильного опікуна. Само єго імя, сам єго образ може відстрашити ворога. Ну, а Совою

кого ви відстрашите? Тай ще як би ви знали, що то за погана, злодійська, підла та підступна птаха! Не даром вона боїть ся денного сьвітла! У неї сумлінє злодійське, он що! А мати такого злодія царем, то се вийде на те саме, як Воробець і Костогриз, що до Кота на суд ходили.

— А се як було? — гуртом запитали птахи.

— То ви не знаєте сего? — мовила Ворона. — Ну, добре, то слухайте-ж, я вам оповім.

IV.

Одного разу — так оповідала Ворона — мала я своє гніздо на вершку здоровенної кріслатої тополі. Недалеко мене, в конарі тої тополі в гарному дуплі звив собі гніздо Воробець. Дуже він менї подобав ся, бо був добрий сусїд і розумна голова. Бувало вечером до заходу сонця нераз сидимо в своїх гніздах і розмовляємо з ним про всякі річи. Щира душа була!

Та ось раз, як настала пора достиглого проса, мій Воробчик як полетів рано, то вечером не вернув.

— Що се з ним стало ся? — подумала я. — Не дай Боже, чи не трафила ся йому яка лиха пригода! Може хто бідолаху вбив або в сильце зловив у просї.

Посумувала я, та що було робити. Минула ніч, Воробця нема. Минув день, далї другий і третїй, його таки нема.

— Певно загиб десь неборак — подумала я.

Четвертого дня прилетїв Костогриз, посидїв на тополї, а побачивши дупло і в ньому порожне гнїздо, вліз в него. Переночував одну ніч, і сподобалась йому Воробцева домівка. Другого дня вже він зовсїм розгосподарив ся тут.

Не дуже се менї сподобало ся, бо з Костогризами і Сороками я не люблю водити компанії. Але що — думаю собі. Воробця нема, то яке-ж я маю право боронити кому иньшому оселювати ся

в єго хатї? Про мене, нехай собі й Костогриз сидить.

Аж ось десь так за тиждень прилїтає мій Воробець. Він лїтав у сусїдне село на просá і такий прилетїв повний, круглий та товстенький, як грудка масла. Побачивши Костогриза в своїм гнїздї, він крикнув до него:

— Гей ти, побратиме! Се моє гнїздо. Коли ти, буває, заблудив сюди з нехочу, то прошу тебе, забирай ся власним коштом із моєї хати.

— Овва, який менї господар! — огризнув ся Костогриз, виставивши голову з дупла. — Се моя хата, не твоя! Відки приходиш випрошувати мене з мого власного кута?

— Твоя хата? — скрикнув Воробець, і чубок йому настобурчив ся від гнїву. — Що се ти говориш? Яким правом вона твоя?

— Таким правом, що я сиджу в нїй.

— Ге, ге! То се злодїйське право. Я її будував, я в нїй жив цїлий рік,

а ти розбоєм забираєш менї моє! Геть відси!

— Коли менї не хоче ся! Я тут пан, а ти махай собі на зломану голову!

Одним словом, посварили ся оба порядно, а далї стали на тім, щоб іти до суду.

— Се не може бути! Я мушу дійти свойого права! — горячив ся Воробець.

Я чула всю розмову і зацїкавила ся дуже, якого то судию вони собі знайдуть. Тож коли оба противники полетїли, я назирцем за ними.

Летять вони низом, а я горою. Видно менї все довкола. Бачу, недалеко нашої тополї мав своє гніздо дикий Кіт. Він як раз тодї лежав у засїдцї і чув сварку Воробця з Костогризом. А як вони договорили ся до того, щоб іти до суду, мій Кіт живенько скочив на високий камінь, став на одній нозї, впер очи в сонце, підняв передні лаби, мов хрестить ся набожно, і знай муркоче сьвятї приповідки:

Не чини другому, що тобі не мило!
Над сто добрих слів вартнійше одно
[добре діло.
Як хвіст не криє пса від мух і від слоти,
Так мудрість без пожитку є сама без
[чесноти.

Вартнійший овес, ніж солома вівсяна,
Від молока вартнійшая є сметана,
Вартнійший плід, аніж гиляка та,
А від житя вартнійша чеснота.

До досконалости провадять три дороги:
Для бідних не щади підмоги,
Для добрих май в душі зичливість,
Для всіх же — справедливість.

Воробець і Костогриз, летячи як раз попри те місце, побачили Кота. Вони зупинили ся і чули єго побожні муркотаня.

— Слухай — мовив Костогриз. — Ось тобі побожний муж! Якийсь сьвятий стовпник. І мудрий і справедливий, то певно. Ходімо до него, вже як він нас

не розсудить справедливо, то я не знаю, де нам знайти ліпшого судию.

— Алеж се Кіт! — мовив Воробець. — Се наш заклятий ворог. Як же нам іти на суд до него?

— Ну, то станьмо з далека — мовив Костогриз. — Посїдаймо ось тут на гиляцї і розповіджмо йому свою справу.

— Добре, посїдаймо.

І справдї оба супірники сїли на гиляцї над самим Котом, поклонили ся йому, а Костогриз промовив:

— Сьвятий стовпниче. Бачучи твою побожність і важку покуту і чуючи твої справедливі слова, ми приходимо до тебе, щоб ти розсудив нашу справу. У нас зайшла сварка. Вислухай нас, а котрого признаєш неправим, того можеш з'їсти.

— З'їсти! — жалібно промовив Кіт. — Алеж дїтоньки, що ви мовите! Вже три днї і три неділї, як я зарік ся їсти мясні страви і мордувати Божу живину. Нї, нїкого я не з'їм, але роз-

суджу вас по сьвятій, щирій правді. Тілько, мої серденятка, я старий, глухий. Ходіть близше, ось тут коло мене, і розповіжте, що се за сварка зайшла поміж вами!

Оба супірники повірили хитрому Котови, злетіли з гилячки і поставали перед ним. А йому драпіжникови тілько того й треба було. Одним мигом скочив, ухопив одного в свої острі пазурі, а другого в зуби, позагризав обох і радісно муркотячи поніс до свойого гнізда.

— Оттак — закінчила свою річ Ворона — буде й вам усім, коли виберете собі Сову на царя. В ночи ви спите, а вона видить і літає і буде вам шкодити. А в день, коли ви літаєте, коли вам треба підмоги, вона сліпа, не бачить нічого і спить у своїм дуплі. Яка-ж вам користь із такого царя?

Почувши се птахи, подумали:

— Правду мовить Ворона. До чого нам такий цар здав ся? Краще забираймо ся геть і жиймо так, як жили досі.

І нє довго думаючи всї вони розлетїли ся, кождий у свою дорогу. Лишила ся тілько Сова і Ворона. Сова сидїла на престолї, ждала коронациї і дивувала ся, чого се нараз усї птахи порозлїтали ся. Тодї Ворона почала кпити собі з неї.

— А що, кумонько, довго тобі ждати? Та ти лїпше не жди, бо з твоєї коронациї і так нїчого не буде. Хиба не бачиш, що всї птахи розлетїли ся?

— Га, погана Вороно! — скрикнула Сова. — Я знаю, се ти наструнчила їх против мене. Але чекай, я тобі сего не дарую. Від нинї я і весь мій рід виповідаємо війну тобі і твойому родови, аж доки Сова не буде царицею над усїми птахами.

— Отся війна, мій царю — мовив старий Каркайло — ведеть ся й доси і не скінчить ся мабуть нїколи, бо на те нема надії, щоби птахи вибрали ще колись Сову за царя.

— Так що-ж нам в такім разї робити? — спитав воронячий цар.

— Я думаю — мовив Каркайло — що треба з усіх тих рад, які тут доси були висловлені, взяти по трошка з кождої. Треба післати когось між Сови — се так. Треба воювати з ними — се певно. Та на разї треба держати ся в спокою — се розуміє ся. Щоб нас не повбивали, мусимо втїкати, а коли хочемо побідити — мусимо підождати. Але до того всего треба ще одного. Треба способу, щоб усї ті річи злучив у одну цїлість. Треба хитрости.

Всї Ворони сидїли, пороззявлявши дзьоби, при тій премудрій радї, але нїхто не розумів її гаразд.

— Мудро ти радиш, дядечку — мовив воронячий цар — але нехай мене суха ялиця побє, коли я розумію, до чого ти гнеш.

— До того гну, що треба нам узяти ся на хитрощі в війні з Совами, ось що! — мовив Каркайло. — Треба нам мати одну раду і зробити з ними так, як три Круки зробили з Яструбом.

— А як же вони зробили з ним? — запитав воронячий цар.

— Е, то цікава історія — мовив Каркайло. — Слухайте-ж, дітоньки, як то колись було.

V.

Летіли раз три Круки, тай голодні-ж! Дивлять ся, а Ястріб з гори вдарив на хату, зловив Голуба і несе його в пазурах до ліса, щоб поснідати.

— От би нам хоч отакого Голуба дістати! — зітхнув один Крук, сидячи на смереці.

— Всї три ми не були-б ситі, але хоч троха-б занесли ся — додав другий.

— Ану, відберімо від Яструба єго добичу! — мовив третій.

— Відберімо, але як? Сильний драбуга, а добровільно не дасть.

— А може й дасть. Слухайте, що я придумав — мовить третій Крук.

Усї три стулили ся головами до купи, пошептали собі щось по свойому,

а потім живенько розлетїли ся, так що Ястріб і зовсїм їх не бачив, і посїдали собі кождий на окремій деревинї, та так, щоб Ястріб, летячи до лїса, мусїв летїти попри них. Коли Ястріб наблизив ся до першого Крука, сей злетїв із деревини, порівняв ся з ним тай кричить:

— Добрий день вам, нанашку!

— Доброго здоровля! — буркнув Ястріб, а сам дивить ся на Крука тим оком, що на Пса. Мовляв: А тебе яка біда до мене несе?

— Ов, видно, що тїсно коло вас, нанашку — мовить Крук — коли ви вже пустили ся Вудвудів ловити.

— Яких Вудвудів? — крикнув Ястріб. А треба вам знати, що Ястріб радше згине, нїм би мав Вудвуда з'їсти — страх не любить його запаху.

— А отже Вудвуда несете, нївроку вам — кепкує Крук.

— Що ти, осліп, чи що? Не бачиш, що се Голуб? — лютить ся Ястріб.

— Голуб! — дивує ся Крук. — Агій! Перший раз такого Голуба бачу. Я би присяг, що се Вудвуд. Ну, та коли так хочете, то нехай буде й Голуб.

І полетів геть. Ястріб летить далі, злий уже, аж на зустріч йому другий Крук.

— Здорові були, дядьку!

— Щезай зі своїм родом поганим! — крикнув на него Ястріб.

— Ов, а ви чого такі недобрі? Та я тому не винен, що пострічав ся з вами. Чи може встидно вам, що я побачив, як ви Вудвуда несете? Що-ж, дядечку, голод не тітка. Як нема Голуба, то треба грішне тіло хоч Вудвудовим мясом нагодувати.

— Та чи ти з глузду зсунув ся, чи що? Хиба не бачиш, що се Голуб, а не Вудвуд?

— Я, дядечку, добре бачу, але вам з великого голоду троха баки забило. Ну, та ви не бійте ся. Я-ж вам вашого Вудвуда не відбираю. Смакуйте його на здоровлє. Я би й так не взяв

його до рота, аби ви менї не знати що давали... Тьфу!

І полетів геть.

— Що за помана — думає собі Ястріб. — Чи я дурний, чи вони? А може й справдї я в поспіху замість Голуба та анахтемського Вудвуда зловив? Тьфу!

Нюхає — справдї пахне щось не тее, не Голубом. Але подоба Голубяча. Та вже бідний починає власним очам не вірити.

— Може й справдї у мене яка куряча сліпота або що? От зажду. Он летить ще один Крук, що то він скаже?

І справдї супроти него надлетів третій Крук.

— Здорові були, дядечку! — закричав він. — А куди се ви сего Вудвуда несете? Чи може Медведя кольки сперли, а ви хочете дати йому вудвудятини замість лїкарства?

— Скази ся ти зі своїм Медведем і з вудвудятиною! — скрикнув завстиданий Ястріб і випустив Голуба з кігтів. Справдї, коли тобі три скажуть, що ти

пяний, то лягай спати, а коли три свідки сказали, що се Вудвуд, то хай йому цур!

І він полетів геть, а Круки кинули ся на Голуба і з'їли його.

— От так то, милостивий царю, і ми повинні дібрати способу, щоб побороти наших ворогів — закінчив свою промову Каркайло.

— Дуже добре — згодив ся цар — але який же може бути спосіб? скажи, коли знаєш, бо я ніяк його не придумаю.

— Один способець я знаю — мовив Каркайло — але сей можу сказати тілько тобі самому в чотири очи.

— Га, коли не можна инакше, то нехай буде й так! — мовив цар і попровадив Каркайла до свойого покою, а замкнувши двері, промовив:

— Ну, тепер говори!

VI.

— Слухай, царю — мовив Каркайло. — Мій спосіб такий. Вчини ся

ніби гнівний на мене, викинь мене за двері, перед усім народом кричи, що я хотів тебе зрадити, дав тобі злу раду, побий і покровав мене порядно, але то порядно, не жалїючи, а покинувши мене в лїсї, збери ся з усім народом і лети геть із сего лїса. Лети далеко, аж на Чорногору і там чекай на мене. Я тимчасом постараю ся дістати ся до Совячого замчища і вигледїти, як би можна їх найлекше побороти. А коли все розвідаю гаразд, тодї прилечу до вас і дам вам знати. Не бій ся за мене! Я певний, що все менї удасть ся, як слїд.

Обговорили справу докладно, і цар згодив ся на Каркайлову раду. З лускотом він відчинив двері, бючи Каркайла крильми і дзьобом і драпаючи його кігтями. А коли викинув його на вільне місце, почав перед цїлим народом кричати:

— Ах ти зраднику! Ах ти запроданче! То так ти мене любиш! Такий ти менї вірний! Нї, я розірву тебе на шматочки!

І він бив і дряпав бідного Каркайла, поки сей, знівечений і закровавлений, не впав на землю.

— Там і гинь! — крикнув цар. — А ви, дітоньки, збирайте ся всї в дорогу! Справдї бачу, що годї нам тут жити, коли під самим моїм боком як гадюка клубить ся чорна зрада. Ходїмо шукати собї иньшого помешканя!

З великим вереском і гамором підняли ся Ворони із своїх предковіцьких гнїзд, попрощали ся зі своєю батьківщиною і під проводом свойого царя і єго мінїстрів полетїли на Чорногору.

Сови в своїм замчищу чули сей вереск гамір, але не знали, що він значить. Аж коли настав вечір і стемнїло добре, вони вилетїли своїм звичаєм на полюванє. Кинули ся сюди туди до воронячих гнїзд — пусто, як вимів. Не то Ворони жадної, але навіть живої душі нема. Що за диво! Шукають Сови, шпають по лїсї, аж чують під одним дубом щось стогне і трепле ся. Прилетїли близше, а то Крук.

— А, ось тут ти нам! — закричали Сови і кинули ся, щоб розірвати його.

— Стійте, панове, — слабим голосом мовив Каркайло. — Не вбивайте мене! Самі бачите, менї вже й так не богато до смерти. Але прошу вас, заведіть мене до свойого царя! Я хотів би перед смертю сказати йому одну дуже і дуже важну річ.

Послухали Сови Каркайлової просьби, взяли його легонько за крила і принесли до свойого царя Пулоокого.

— Що ти за один і що маєш менї сказати? — грізно запитав цар.

— Могучий і славутній царю, — промовив Каркайло, ледво держачи ся на ногах. — Я зову ся Каркайло і ще сьогодня був я найстаршим міністром воронячого царя. Але через свою прихильність до тебе, через свою раду я попав у неласку, потерпів ганьбу і побої, з котрих мабуть уже й не видужаю.

— Що-ж се за істория була у вас, і де подів ся ваш цар з цілим своїм народом?

— Полетіли геть зо страху перед вами. А я радив свойому цареви не задирати ся з вами, післати до вас післанців з дарунками і жити з вами в злагоді. Ой лишенько моє! Цар не тілько не послухав моєї ради, але признав мене зрадником і мало не вбив.

— Кудиж він подав ся?

Каркайло прикинув ся, що зовсім умирає і простогнав:

— Ох, милостивий царю! Вмираю. Вели своїм лікарям оглянути і позавивати мої рани. Вели дати менї троха води і дечим покріпити ся. Я хотів би виявити тобі всї замисли і пляни мойого нещасного царя і його злих дорадників. Я був на їх нарадї, я чув, яку пекольну штуку придумали вони напротив вас, і хотів би перед смертю остерегти тебе.

Цареви Пудоокому аж мурашки пішли поза плечима, коли почув Кар-

кайлову мову. Живенько він велів лїкарям оглянути і позавивати его рани, велів слугам нагодувати і напоїти його, а коли Каркайло вже почув ся лїпше на силах, велів привести його перед себе і мовив:

— Ну, говори!

VII.

— Злі дорадники, то для царя найбільше лихо — промовив Каркайло, стоячи перед совиним царем Пулооким. — Таке лихо впало тепер на нашого воронячого царя. Конечно забажало ся йому воювати з вами, а хто противить ся тій безумній війні, той у него зрадник. І як вони там на радї ломали собі голови над тим, яким би то способом воювати з вами! Одні радили накликати на вас Яструбів, другі хотїли входити в союз з Мишами і Щурами, иньші наставали на те, щоб Ворони перемогли себе і не спали в ночи та бороли ся з вами око в око. Ну, я з усего того

сьміяв ся, бо знав, що з того не може бути нїчого путнього. Аж коли один мінїстер почав радити, щоб вислїдити ваше замчище і всї ваші сховки і напасти на вас за дня, поки ви спите, та повбивати вас усїх загалом, оттодї моє серце стисло ся страхом за вашу долю. Бо я знав, що в день ви безоружні так само, як ми в ночи.

— Чи бач, які мудрі! — скрикнув цар Пулоокий. — В день на нас напасти лагодять ся! Ну, се справдї не до бром пахне.

— Я се знав, вельможний царю — мовив Каркайло — і для того що сили підняв голос против такої ради. „Як то — говорю — ми мали би хапати ся такого нечесного способу і нападати на сонних? Адже се була би вічна ганьба для воронячого роду!“

— Так, так — заверещали всї Сови. — Вічна ганьба для вас! Се не чесно, се зовсїм погано! Фе, фе, фе!

— А по друге — говорив Каркайло — нїби то так легко вислїдити совячі

криївки. Адже в їх замку панує вічна пітьма і ви хоч влетите там, то таки не побачите нїчого.

— Адже правда! — скрикнули Сови і всїм від разу лекше стало на душі.

— Але даремні були мої слова — говорив Каркайло. — Раз напосїли ся наші на війну, то хоч що говори їм, усе мов горох на стїну. Тодї я встав і кажу: „Га, коли так, то я не бачу иньшого способу, як піти і донести про все Совам. І поки ще ви зберете ся на сю безглузду війну, вони зараз сеї ночи вискочать із свойого замчища і повбивають вас усїх“. Ті слова зробили величезний переполох між Воронами. Але цар, здурілий від воєнного запалу, кинув ся на мене зі своїми міністрами і давай мене бити, дзьобати, драпати і калїчити. Там би я певно був пожив смерти, як би не був запхав ся під корінє старого дуба, звідки вже не могли мене витягнути. Тодї цар крикнув:

— Ну, досить йому. Маю надїю, що сей зрадник тут і сконає в тій ямі.

А ми всї летїмо в чужий край, за девять гір. Там будемо безпечні, поки наші шпіони не оглянуть добре совячого замчища. А тодї ми прилетимо, вірвемо ся в їх криївку і повбиваємо їх усїх до нащадку.

Всї мовчали, почувши таку мову. Задумав ся й цар Пулоокий. А було у него також пять міністрів. От він покликав їх перед себе на нараду і сказав:

— Панове! Самі бачите, яка справа. Отсей Каркайло, найстарший міністер нашого ворога, є в наших руках і розповів нам усї замисли нашого противника. Що-ж нам тепер робити?

VII.

Перший міністер, подумавши хвилю, промовив:

— Я, милостивий царю, міркую, що треба нам скористати з того союзника, що так несподївано приходить до нас. Приймімо його гостинно і будьмо йому вдячні за те, що остеріг нас перед грізною небезпекою.

— То добра рада — мовив цар. — Ну, а ти, другий міністре, що скажеш?

— Я також не маю нічого против того — відповів другий міністер — а тілько думаю, що нам треба ще покористувати ся радами сего Каркайла на те, як далі провадити війну з Воронами. Для того я думаю, що скоро тілько він дійде до сили, нехай веде нас на те місце, де схоронили ся Ворони. Полетимо під его проводом, повбиваємо всіх наших ворогів, а тоді будемо безпечні.

— Розумно радиш — мовив цар Пулоокий. — Ну, а ти, третій міністре, що скажеш?

— Я також не маю нічого против того, щоб гостинно приняти отсего нашого полоняника. Тілько я не був би за тим, щоб ми летіли шукати наших противників. Бог зна куди за девяту гору. Коли Каркайло є такий щирий наш прихильник, то нехай же він у день пильнує нашого замку від несподіваного

нападу, а в ночи ми й так нікого не боїмо ся.

— Дуже розумно говориш — сказав цар. — Ну, а четвертий міністер що скаже?

Четвертий міністер називав ся Пугукало. То був понурий Сич, хорий на сележінку і привик усе бачити в найчорнійших красках. Він доси слухав промов своїх товаришів з дуже невдоволеним видом і аж вертів ся на своїм місці. Тож тепер, коли цар велів йому сказати свою думку, він мусів відхлипнути добру хвилю, щоби втихомирити свою злість і говорити спокійно, як належить ся перед царем.

— Не розумію, великоможний царю — мовив він — відки се взяли мої шановні попередники, що отсей Каркайло є такий великий наш приятель. Що він сам видає себе за нашого приятеля, се для нас дуже непевне сьвідоцтво. Все те, що він набалакав нам про воронячі замисли, по моїй думці чиста брехня. А бодай ми не маємо на те нїякого

сьвідоцтва крім одного його. Правда, Ворони покинули свою домівку і полетїли геть. Але чи конче з тої причини, яку подає Каркайло? Сумнїваю ся. Правда, ми знайшли його побитого і покровавленого, але чи конче задля тої ради, яку він нїби то мав дати своїому цареви? Сумнїваю ся! А що, як він по простому вкрав у свойого царя срібну ложку і для того приняв кару? А що, коли він є тілько воронячий шпіон? Бо скажіть, будьте ласкаві, з якої речі він має бути таким горячим нашим приятелем, за якого видає себе? Я сего не можу зрозуміти.

Похнюпив голову цар Пулоокий, позвішували дзьоби й иньші мінїстри, почувши ті слова. Тай справді, з якої речі прийшов Каркайло бути таким завзятим совячим приятелем? Тут щось непевне.

Але Каркайло чув сю промову і був приготований до відповіди. Він затріпотав крильми і попросив голосу.

— Ну, Каркайло — мовив цар Пулоокий. — Чуєш, що каже мій міністер Пугукало. Здаєть ся, хочеш щось відповісти на єго слова.

— Так, вельможний царю.

— Ну добре, говори!

IX.

— Як би я був на твоїм місці, вельможний царю — мовив Каркайло зворушеним голосом — то отсей пан Пугукало був би у мене найстаршим міністром. Він справді великий патріот і розумний муж, він щиро дбає про твоє добро. Та на жаль, дечого він не знає, що повинен би знати. Я йому з того не роблю закиду, бож се звісна річ, що батьківське добро забуваєть ся. Але коли він тут порушив питанє, чому я такий прихильний до совячого роду, то мушу оповісти сю історию. Давно се було, буде тому з пятьдесять літ. Я вже тоді був міністром у мойого царя, а батько отсего пана Пугукала був ще

молодим парубком. Отже трафило ся раз так, що він лїтаючи кудись далеко за поживою, заблудив, запізнив ся і не міг трафити до свойого замку. Ранок наскочив, бідолаха мусїв заночувати в нашім лїсї. Скоро тілько його побачили Ворони, зараз кинули ся з великим верескóм і хотїли його убити. Почувши сей вереск я прилетїв на місце і питаю, що тут за стиск і товкітня?

— Сова! Сова! — закричали Ворони. — Ади, онде Сова сидить! Треба її вбити.

Бідний Пугукало сидїв на гиляцї мов купка нещастя. Ворони купами нападали на него, били його дзьобами, драпали пазурями, рвали на ньому пірє. Даремно він боронив ся — ворогів було богато, вони оглушували його своїм криком. Жаль менї зробило ся бідного парубка. Я крикнув до своїх:

— Стійте! Хиба не бачите, що се не Сова?

— Не Сова? — здивували ся Ворони. — А щож таке?

— Пугукало.

— От тобі й на! А Пугукало хиба не Сова?

— Ні, не Сова, а Пугукало!

— А-а-а!

Я забив Воронам клина в голову.

— Так що-ж нам робити?

— Дайте йому спокій! — мовив я.

— Га, коли ти кажеш — —

— Так, так! І наказую в імени царя.

Почувши се, Ворони розлетіли ся, а я взяв бідного Пугукала з собою до гнізда, захистив його аж до ночи і таким способом уратував його від смерти. Він покляв ся мені віддячити ся, і додержав слова. В війні, яка вибухла між нами і вами, він усе омінав моє гніздо і нікому не позволяв робити мені кривди. А раз, коли я запізнивши ся на царській раді, пізним вечером вертав додому і попав ся вже в пазурі одній Сові, він кинув ся і виратував мене з неминучої погибелі. Оттоді то й я покляв ся бути до смерти вдячним не

тільки йому, але й цілому совячому родови. Отся присяга змушувала мене завсігди промовляти на царській раді против війни з вами. Вона змушує мене тепер, коли мій цар прогнав мене, служити вам усею вірою і правдою. От тим то, вислухавши всіх тих рад, які виголошувано тут, я найбільше врадував ся, почувши слова шановного Пугукала. Справді, убийте мене ось тут на місці. Се буде найліпше для мене. Бачте, мене також болить серце за моїм родом. Я є також воронячий патріот і волю десять разів згинути, ніж би мав провадити вас напротив моїх братів.

Усі міністри були дуже зворушені сею промовою, і самому цареви мало сльози не стали в очах. Він обернув ся до свойого найстаршого міністра і запитав його:

— Ну, а ти що скажеш?

— Я думаю, милостивий царю, що вбивати сего чесного старця нам зовсім ея подоба. Так само не подоба нам робити з него шпіона і змушувати, щоби

провадив нас против своїх. Приймім його з повагою, пригорнїмо до себе так щиро, як на се заслугує, слухаймо єго мудрих рад, але, розуміє ся, маймо все свій розум.

— І я так думаю — мовив цар Пулоокий.

З радісними криками повели Сови Каркайла до свойого замку. А коли стали при вході, Каркайло заслонив свої очи правим крилом, зупинив ся і промовив до царя:

— Вельможний царю! Не годить ся менї вступати в твої високі палати!

— А то чому? — зачудуваний запитав цар.

— Сядь ось тут, я скажу тобі.

Цар і всї міністри посїдали при вході печери, а Каркайло сїв перед царем.

— Ну, говори! — мовив цар.

X.

Від мойого покійного батька — мовив Каркайло — (швидко мине сто лїт

від його смерти) — чув я, що давно колись ворожила одна премудра Сова про будущину вашого і нашого роду. З тої ворожби менї доси памятає ся один вірш:

Крук у сóвячім гнїздї —
Бути Совам у бідї.

А я не хотїв би наводити біди на твою домівку, вельможний царю, і для того прошу тебе, лиши мене ось тут, з надвору. Я зроблю собі гнїздо край брами вашого замка і як вірний сторож буду пильнувати за дня, щоб мої свояки не вдерли ся до вас і не наробили вам якої шкоди.

Цар і єго мінїстри згодили ся на се, тілько один Пугукало недовірливо похитав головою.

— Ну, що Пугукало, — обізвав ся до него цар Пулоокий, — тобі знов щось не в лад?

— Не в лад менї, вельможний царю, що ви всї так вірите сему старому брехунови. Анї мій покійний батько не говорив менї нїчого про при-

язнь з Круком, ані я ніколи не чув такого пророцтва.

— Е, чи одного то нераз чоловік не чув і не знає, а воно про те правда, — відповів Каркайло.

— А я бою ся, — говорив далі Пугукало. — Не вмію вам сказати, чого, а бою ся. Здає ся менї, що не зможу заснути в замку, де Крук буде придверником. І все менї пригадуєть ся історія Лисички з ямою.

— Що се за історія? — запитав цар.

— То так собі, проста історія, але є в нїй добра наука.

— Ну, говори, говори!

XI.

Була собі раз Лисичка — мовив Пугукало — і жила собі в вигідній ямі. От раз вона пішла на полюванє і забарила ся досить довго. Вертає десь коло полудня, дивить ся — ай лишенько! Перед її ямою на піску видно слїди Леопарда обернені до ями, а слї-

дів обернених із ями не видно.

— Е — думає собі Лисичка — тут щось не гарно. Виджу слїди Леопарда звернені до ями, а слідів із ями не виджу. Значить, Леопард заліз у мою яму і сидить там, чекає, щоб мене з'їсти. Ов, біда! Що би тут зробити, щоб переконати ся, чи він справдї є в ямі?

Подумала Лисичка, тай зараз видумала спосіб. Стала перед ямою тай крикнула:

— Добрий день, ямо!

А в ямі справдї сидїв Леопард Він усю ніч набігав ся по лїсї, не зловив нїчого, а зголоднївши, заліз у Лисиччину яму, думаючи:

— Тут у тій ямі певно живе якийсь звір. Тепер його нема дома, пішов на лови. Але я підожду, коли він поверне з ловів над раном, то вхоплю його і з'їм.

Але бідолаха не на такого звіря наскочив! Лисичка стоїть при входї кличе:

— Добрий день, ямо!

У ямі тихо. Крикнувши так кілька разів, Лисичка нїби то розгнївала ся.

— Що, ти погана ямо! — крикнула вона. — Не хочеш відповісти менї? Ти вже забула, як ми умовили ся з тобою, що́ ти маєш мовити менї, коли я прийду до тебе? Ну, та про мене, не хочеш говорити, то я піду геть, пошукаю собі иньшої ями.

А Леопард сидить у ямі, слухає Лисиччине балаканє тай міркує собі:

— Певне ся Лисичка мала з ямою умову, що яма мала відповідати їй на питанє. А тепер яма перелякала ся мене тай мовчить. Дай, крикну я сам.

І не довго думавши, як не завиє:

— Добрий день, Лисичко!

А Лисичцї тілько того й треба! Почувши Леопардів голос як не драпне що духу! Побачила небога, що справдї її яма не порожна. Оттак і нам, вельможний царю, треба би бути осторожними, як та Лисичка, — закінчив своє оповіданє Пугукало.

— Фе, фе, Пугукало! — сказав

йому цар. — Зовсім не до ладу твоє оповіданє! Адже сам чуєш, як щиро промовляє Каркайло, як він сам упереджує нас, щоб ми були як найосторожнійші. Встидай ся бути таким злим і недовірчивим! А ти, друже Каркайле, не слухай його балаканя! Жий собі безпечно під моєю опікою і гнізди ся, де хочеш. Я певний, що ти в кождім випадку поступиш собі мудро і відповідно.

І з тим словом цар Пулоокий з усім своїм народом влетів до совячого замку на денний спочивок, а Каркайло лишив ся на дворі.

— Слухайте, мої дїти, свати і свояки! — мовив Пугукало. — Не вірю я сьому Крукови і вам раджу не вірити. Щось менї не добром пахне від него. Волю заздалегідь покинути сей замок і сего бідного засліпленого царя і шукати собі иньшого притулку, ніж бодай один день проспати під его доглядом. А ви як думаєте?

— І ми так думаємо! — загукали свояки. — Веди нас, летимо за тобою.

І зібравши ся вони, полетїли шукати собі иньшого осїдку.

А Каркайло врадував ся, бачучи се. А коли розвидніло ся, він добре оглянув совячу печеру, що мала всего один вузенький вхід і мовив сам до себе:

— Отсе ті дурні Сови називають своїм замком, своєю обороною! Та се властиво є нагла смерть і вічна небезпека, а не оборона. Чекайте лише, я вам покажу, яка вам тут буде оборона!

XII.

Минали днї за днями. Каркайло все ще вдавав із себе слабого, не лїтав на полюванє, а годував ся мишами та пташками, що на розказ царя Пулооко приносили для него Сови. Але він розпочав будувати собі гнїздо. Лї-, таючи по лїсї, він збирав сухе ломаче-зносив його і кидав проти входу сон вячої печери. В серединї тої купи він зробив собі постїль із сухого листя сухої трави. День у день та купа ро-

била ся більшою і почала помалу загороджувати вхід совячої печери.

— Се я навмисно роблю — пояснив він цареви Пулоокому. — Кілька разів уже літали тут воронячі шпіони, хотіли вислідити вхід до вашого замку, але тепер за сею купою ломача не зможуть добачити його.

Дурні Сови ще й раді були, що Каркайло так вірно пильнує їх замку, а у Каркайла тимчасом було своє в голові. Одного ранку, вибравши відповідну пору, він зняв ся зі свойого гнізда і що духу полетів на Чорногору. Прилетів у рані обіди і став перед царем.

— А, витай, Каркайло! — радісно скрикнув воронячий цар. — Довго тебе не було. Ми вже думали, що тебе й на сьвіті нема. Ну що, як стоїть наша справа?

Всї Ворони здивували ся, що цар так приязно говорить з Каркайлом, котрого колись так люто бив і лаяв. Але Каркайло, не відповідаючи на царське привитанє, заговорив живо:

— Все гаразд, вельможний царю. Настала пора до діла. Вели всему народови зараз брати ся в дорогу. А живо. Від поспіху залежить наша побіда.

Цар зараз велів Воронам здіймати ся на крила.

— Слухайте мене, дїти — мовив Каркайло. — Як будемо летїти через лїс, хапайте кождий у дзюб чи в кіхтї суху ломаку, яку хто може донести, і гайда за мною!

Полетїли. Добре з полудня станули в лїсї, з котрого перед кількома тижнями мусїли були тїкати перед напастливими Совами. Каркайло велів усїм бути тихо і збирати ломаки в лїсї, а сам полетїв на близьке пасовиско. Там вівчарі наклали були огонь, і покинувши його на хвилину, пішли завертати вівцї. Сю хвилину вигледів Каркайло, вхопив у свої пазурі одну горючу головеньку і полетїв просто до входу совячого замку.

— За мною дїти! — крикнув він Воронам. — Кидайте кождий свою ло-

мачку перед самим входом совячої печери, а гарно на купу.

Почали Ворони кидати ломачки і швидко накидали таку купу, що зовсім заткала вхід до печери. А тимчасом Каркайло кинув свою головеньку в своє гніздо, збудоване при тім же вході, і почав над нею махати крилами. Швидко головенька роз'ярила ся, від неї заняла ся в гнізді суха трава, від трави сухе листє, а від листя сухі ломачки.

— Махайте крилами над огнем! — командував Каркайло. Замахали крилами сотки Ворон, зробив ся сильний вітер, і швидко ціла куна ломача розгоріла ся ярим огнем. Бухнули клуби густого, горячого диму до совячого замку, побудили Сови з солодкої дрімоти. В печері почала ся страшенна трівога. Робило ся чим раз горячійше, дим дусив, розпука відбирала розум. Сови кидали ся в печері мов безумні, декотрі летіли просто в огонь і гибли як мухи, иньші конали в щілинах, дусили ся, товкли головами о камяні стіни, пищали і кри-

чали, але все на дармо. І не минула година, як усї вони разом з царем Пулооким і єго добродушними міністрами погибли в тій печері. Тілько Пугукало і єго свояки лишили ся з цілого совячого накоренка.

А Ворони і Круки тішили ся дуже, що так хитро побороли своїх страшних ворогів. Від тепер вони могли жити собі свобідно в своїм лісї і були безпечні від нічного нападу. Їх рід від тодї розмножив ся сильно, а совячий рід зробив ся малий і нечисленний. І що найважнїйше, бачучи, до якого нещастя доводить гордість і легкомисне зачіпане противників, Сови зарекли ся на віки вічні нападати на Ворон і на Круків. А Круки і Ворони ще й тепер, де побачуть Сову, то бють і лають ї̈.

А Каркайла шанували всї до самої єго смерти.

БАЙКА ПРО БАЙКУ.

I.

— Але-ж се все байки! — в один голос закричали дїти, коли я скінчив оповідати їм оте все, що написано в тій книжці.

— Так, дїтоньки, байки. А знаєте ви, що таке байка?

— Знаємо, знаємо! То щось таке, що не є правда.

— Овва! А хто-ж то сказав вам се?

— Ми самі так думаємо.

— Ну, то подумайте лїпше. Хибаж се не правда, що Вовк їсть Барана, Лис Курей, Сови пташок?

— Та се правда. Але-ж ти оповідав нам, що Лисичка копала поле і їла паляниці з медом, що Вовк їхав на Ослї в село, бажаючи бути війтом, що Крук нїс у дзюбі головню і розложив

огонь, і всякі такі нїсенїтниці. Се вже не може бути.

— А коли не може бути, то по що-ж ви слухали?

— По що слухаю? Бо цїкаво.

— Що-ж тут цїкавого? Як може неправда бути цїкава?

— Власне неправда найцїкавійша! Се так сьмішно подумати, що Вовк хоче стати війтом, що Лис сидить у бочцї з фарбою, що Кіт говорить побожні вірші...

— А як би я почав оповідати вам, що Вовк лїтає в повітрю, Лис плаває в водї, Кіт живе в норі під землею, то як думаєте, се була би правда, чи неправда?

— А вже-ж неправда.

— А було би цїкаво?

— Зовсїм ні.

— Значить, не кожда неправда є цїкава?

— Та так, не кожда.

— Ну, подумайте-ж тепер, котра неправда цїкава?

Дїти задумали ся. Їх маленькі головки працювали, оченята блищали, але думки не клеїли ся до купи.

— Возьміть для лекшого зрозуміня два рисунки. Ось на однім нарисуємо Барана з шістьма ногами. Як гадаєте, правдивий се Баран?

— Та нї.

— А сьмішний?

— Також нї.

— Так. Се Баран-каліка, а вид каліцтва збуджує в нас жаль, а не сьміх. А тепер гляньте на отсей рисунок: Осел грає на фортепянї. Правда се?

— Та нї.

— А сьмішно?

— Навіть дуже сьмішно.

— Що-ж тут таке сьмішне?

— Те, що Осел узяв ся не до свойого дїла, робить щось таке, що можуть робити тілько люде.

— Чи всї люде?

— Навіть не всї люде. Ті, що вміють грати, можуть брати ся до сего, а ті що не вміють — —

— Таких, здаєть ся, якось називають?

— Еге, їх так і називають ослами.

— От і бачите! І ми дійшли до кореня! Значить, є осли і межи людьми?

— А вже-ж є.

— Значить, коли я нарисую осла при фортепянї, то се не буде конче така цїлковита неправда! Ну, а як думаєте, є межи людьми й иньші зьвірячі натури: хижі Вовки, хитрі Лиси, добродушні Слони, зрадливі Круки, напасливі Сови?

— Кажуть, що є й такі.

— От і бачите! Значить, говорячи про зьвірів, я не говорив цїлковиту неправду. Певно, що дїйсний Кіт не говорив побожних віршів, але чи один же то облесний чоловік говорить такі слова, дибаючи на людську згубу! Дїйсний Осел не засяде грати на фортепянї, але кілько-ж то двоногих ослів брязкає на фортепянах і иньших струментах і загалом робить такі роботи, котрих не вміють, до котрих би не повинні брати ся! Значить, дїтоньки любі, не тим цїкава

байка, що говорить неправду, а тим, що під лушпиною тої неправди криє звичайно велику правду. Говорячи ніби про звірів, вона одною бровою підморгує на людей, немов дає їм знати:

— Та чого ви, братчики, сьміетесь? Адже се не про бідних Баранів, Вовків та Ослів мова, а про вас, про вас самих з вашою глупотою, з вашим лінивством, з вашою захланністю, з усіми вашими звірячими примхами та забагами. Адже-ж я навмисне даю їм ваші рухи, ваші думки, ваші слова, щоб ви як найкраще зрозуміли — не їх, а себе самих!

— Ну, се мабуть не зовсім так, як ти кажеш, — мовив до мене один старшенький хлопчик. — Як би так було, то треба би оповідати байки самим старшим людям, нехай би з них пізнавали свої хиби. А у дітей таких хиб звичайно ще нема, то по що їм того? А тимчасом старшим людям байок не оповідають, і вони їх навіть не люблять

слухати, тілько власне дїти. Для дїтей мусить в них бути цїкаве щось инше.

Правда, як розумно говорив той хлопчик? Він думав і привик уже вязати одну думку з другою.

— А як думаєте, любі мої, — мовив я на те — чи маленьким дїтям можна давати їсти твердий хлїб, волову печеню, капусту?

— Нї. Вони би від того занедужали. Їм дають кашку на молоцї.

— От і бачите! Гола, повна правда житя, то тяжка страва. Старші можуть заживати її, вона для них смачна і здорова. Але дїтям не можна давати її так як старшим, треба приготовлювати її в ріденькім станї, в образках, в байках. І вони так приймають її. А при тім ще одно. Вони люблять звірів, чують себе близькими до них, розмовляють з ними і розуміють їх; от тим то й оповіданя про звірів їм такі цїкаві, особливо коли ті звірі в байцї ще починають говорити, думати і поводити ся як люде. Колись, як іще всї люде

були прості, невчені, з дитячим розумом, усї вони любували ся байками так, як тепер любують ся дїти.

— А я найлїпше люблю байки через те, що мої мама оповідають їх так гарно, так рівно-рівно, такою добірною мовою, — мовила дївчинка-школярка.

— Так, дїтоньки! Се велика правда. Оті простенькі сїльські байки як дрібні, тонкі корінчики вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, єго краси, простоти і чарівної милозвучности. Тисячі річей у житю забудете, а тих тихих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерти.

— А кажуть, є такі пани, що хотїли би відібрати нам нашу мову, заборонити нам думати і говорити по своїому. Чи то може бути правда?

— Правда, дїтоньки. Є такі люде, що їх коле в очи те, що ми є на сьвіті, раді би, щоб нас не було, і добирають усяких способів, щоби скасувати нас.

Але вони все пригадують менї ту Синицю, що збирала ся спалити море.

— О, о, о! То Синиця збирала ся спалити море? А то за що? Як?

— Слухайте, дїтоньки, як то було!

II.

Була собі раз Синиця. Щось їй прийшло до голови, досить, що звила собі гнїздо на самім березї моря на невеличкім корчику. Поки море було спокійне, все було гаразд. Синиця нанесла яєць і почала висиджувати їх. Аж нараз повіяв вітер, розіграло ся море, затопило корчик і з ним разом Синичине гнїздо. Сама Синиця ледво втекла жива, а її яєчка поплили з водою.

Ой-ой-ой, як розгнівала ся Синиця! Сїла собі на скалї над морем тай як не почне сварити та лаяти море!

— Ти погане та нїкчемне море! Ти безглузда, темна сило! Ти захланна безодне! Ти нездале, непотрібне, нехарапутне море! Як ти сьміло нарушити мою хату, забрати мої яйця? Та я

тебе до суду запізву, я тобі на весь сьвіт встиду нароблю, я тобі не дам спокою ні в день, ні в ночи, поки мені не вернеш моєї страти!

А море все: хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.

— Що, ти сьмієш ся з мене, ти нечесне, несумлінне, неблагородне море! — пищала Синиця. — Зараз мені віддай мої яйця, бо їй Богу, помщу ся на тобі!

А море все хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.

— Ти думаєш, що я не зумію помстити ся? Думаєш, що я така маленька, а ти таке велике, то я безсильна супроти тебе? А бачило ти, безглузде море, яка маленька іскра, а який великий ліс, а вона запалить його, і він згорить. Коли не віддаси мені зараз моїх яєць, то їй Богу я запалю тебе.

А море все хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.

Страшенно розлютила ся Синиця і покляла ся не спочити, поки не запа-

лить море. Вона полетїла до Хробачка-Сьвітлячка і мовить йому:

— Слухай, Сьвітляче, ти маєш огонь на животї. Ходи зо мною, поможи менї запалити море.

— Не можу Синичко — мовляв Сьвітляк. — Мій огонь сьвітить у ночи, але не гріє і не палить. Іди до Блудного Огника, може він тобі що поможе.

Полетїла Синиця над болото, сїла собі на вільховім корчи тай чекає, поки наблизить ся до неї Блудний Огник. А там їх понад болотом кільканацять ходило мов пяних вояків на вартї. Нарештї один надлетїв близько Синицї.

— Гей, Огнику братїку — кричить до него Синиця. — Задержи ся хвилечку, маю тобі щось сказати.

— Не можу задержати ся, не маю коли — відповів Блудний Огник. — Але говори, що маєш говорити, я тут буду нишпати коло корча, то все почую.

Розповіла йому Синичка своє горе і просить: „Ходи, поможи менї спалити те погане море!“

— Не можу, Синичко — відповів Огник. Я ось тут на болоті роджу ся і тут мушу гинути, а ще до того не сьмію ані одної хвилечки спочити, так що навіть сьвічки від мене не засьвітиш. Але чомуж би тобі не вдати ся до Крука? Він до таких річей майстер. Адже я чув, що він увесь Совячий народ у печері спалив. Піди но ти до него.

Полетіла Синиця до Крука, оповіла йому свою історию і просить помогти в її горю і запалити море.

— Не можу, Синичко, — відповів Крук, поважно похитавши головою. — Той огонь, що від него згоріли Сови, то простий людський огонь, що я вкрав онтам на пасовищі. Але такий огонь моря не спалить, він сам гасне в воді. Щоби спалити море, на те треба би иньшого огню, а де його роздобути, я й не знаю. От знаєш що, іди до Бузька. Кажуть, що він уміє своїм дзюбом чудесний огонь викресати. Може сей придасть ся тобі на що.

Подякувала Синиця Крукови за добру раду і полетіла шукати Бузька.

Розповіла йому, що й як, і просила потрудити ся та викресати для неї дзюбом огню, чей би від него заняло ся море.

— Не можу, Синичко, зробити сего — відповів Бузько, задумавши ся і ставши на одній нозї. — То колись наші дїди-прадїди вміли, кажуть, дзюбами огонь кресати, а ми вже не вміємо тої штуки. Тай ледви, чи сей огонь придав ся би тобі на що. Менї здає ся, що щоб запалити море, на те треба огню з самого неба. Полети но ти до Орла. Він що день лїтає під саме сонце і знайомий у небесних сторонах, може він тобі що поможе.

Поклонила ся Синичка Бузькови тай полетїла до Орла. Летить, а все собі думає: Чекай, ти погане, недобре море! Я тобі покажу, що може проста, покривджена Синиця! Вже я не я буду, коли ти не відпокутуєш тяжко за своє злодїйство!"

Прилетїла до Орла, розповіла йому свою кривду тай просить, кланяючи ся йому в ноги:

— Та вже ви, нївроку вам, ваше величество, не погордуйте бідною, покривдженою Синицею. Роздобудьте менї небесного огню, щоб я спалила те нїкчемне море і помстила ся на нїм за свою тяженьку кривду.

Але Орел, вислухавши її мову, як не затріпоче крилами, як не закричить, аж Синиця забула, чи жива вона, чи нї.

— Ах ти драптива Синице! А хто-ж тобі казав класти гнїздо на морському березї? Хто тобі казав задирати ся з морем? То через твою дурноту я маю для тебе красти з неба огонь? Зараз менї забирай ся! Звий собі гнїздо онтам у терню на могилї, нанеси яєць і висиджуй їх, розумієш? То твоє собаче право, а до моря тобі зась!

Одержавши таку резолюцию, Синиця зараз успокоїла ся, а за кілька неділь уже справдї мала нове гнїздо і нові яйця, сим разом не на морськім березї, але в терню на могилї.

ЗМІСТ.

Передмова	III
Осел і Лев	1
Старе добро забуваєть ся	9
Лисичка і Журавель	17
Лисичка і Рак	20
Лис і Дрозд	22
Заяць і Їжак	35
Королик і Медвідь	44
Вовк вийтом	55
Заяць і Медвідь	58
Ворона і Гадюка	67
Три міхи хитрощів	72
Вовк, Лисиця і Осел	78
Лисичка-черничка	84
Мурко і Бурко	91
Лисичка кума	96
Війна між Псом і Вовком	104
Фарбований Лис	117
Ворони і Сови	133
Байка про байку	190

C.R. BIBLIOTHECA UNIV.
LVCIS LEOPOLIENSIS

НБ ЛНУ ім. Івана Франка